

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 1 MAART 1961 - No. 2275

Executele
en
bewindvoering

R. MEES & ZOONEN Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

U reageert op annonces in „E.S.B.”?

★

Wilt U dat dan steeds kenbaar maken!

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

schadeverzekering van kantoor machines

Uitgebreide verzekering van alle
soorten kantoor machines (schrijf-
machines - rekenmachines - boek-
houdmachines - Hollerith-installaties).

PROVIDENTIA

N.V. ALGEMEENE
VERZEKERING-MAATSCHAPPIJ
PROVIDENTIA

AMSTERDAM-C
HERENGRACHT 376
TELEFOON 222120

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Tabaksmonopolies en de E.E.G.

Toen in het verdrag van de E.E.G. de geleidelijke opheffing van contingenten en invoerrechten tussen de lidstaten werd geregeld, bleken bijzondere bepalingen nodig te zijn voor de nationale monopolies van commerciële of fiscale aard. In de artikelen 37 en 90 wordt dan ook voorgeschreven, dat in beginsel bij dergelijke monopolies geen maatregelen mogen worden genomen of gehandhaafd, die met het verdrag in strijd zijn en dat aan het einde van de overgangperiode geen enkele discriminatie tussen de onderdanen der zes landen meer mag bestaan.

Deze monopolies zijn vooral van belang in Frankrijk en Italië. In beide landen neemt de genationaliseerde tabaksindustrie een belangrijke plaats in. De toegevoegde waarde, in 1955 bij de Franse „Service d'exploitation industrielle des tabacs et allumettes" behaald, was slechts weinig lager dan die van de „Electricités de France" en hoger dan die van de P.T.T. Italië spant, wat het aantal staatsmonopolies betreft, evenwel de kroon. Zij bestaan er niet slechts voor tabakswaaren en lucifers, maar, o.a. ook voor zout, koffie en kinine.

Terwijl in Frankrijk op dit gebied de uitvoering van de bepalingen van het verdrag een vlot verloop lijkt te hebben, levert de invoer in Italië moeilijkheden op, vooral wat de tabakswaaren betreft. In de laatste tijd is er een groot aantal niet-inheemse sigarettenmerken op de markt gekomen en vooral de invoer uit de Benelux is sterk gestegen. Dit heeft de Italiaanse autoriteiten aanleiding gegeven tot het nemen van bijzondere maatregelen, die waarschijnlijk niet met de letter van het verdrag in strijd zijn, maar die toch wel tegen de geest ervan lijken te zondigen ¹⁾.

De eerste van deze maatregelen bestond uit een belastingverhoging op alle sigaretten, zowel van buitenlandse als van Italiaanse herkomst. Op deze wijze werd voor de sigaretten, afkomstig van de andere landen van de Gemeenschap, de voorgeschreven verlaging der invoerrechten meer dan gecompenseerd, zodat zij duurder werden dan voorheen. De Italiaanse sigaretten zouden eveneens in prijs gestegen zijn, ware het niet dat een tweede maatregel een tegengestelde prijsbeweging heeft veroorzaakt. De aan de producent betaalde prijs werd namelijk aan-

zienlijk verlaagd, zodat per saldo de Italiaanse sigaretten zelfs iets goedkoper werden.

Het spreekt vanzelf, dat producent en monopolie een en dezelfde organisatie zijn. Bovendien is het monopolie administratief een onderdeel van het staatsapparaat en het nadeel van een lagere opbrengst bij de produktie wordt dus door de Staat opgevangen. Aan de andere zijde incasseert de Staat op dezelfde goederen een hogere belasting, die de vermindering der inkomsten compenseert. Zo is de vestzak-broekzak-operatie compleet.

Het resultaat is een verandering in de prijsverhouding ten nadele van de ingevoerde sigaretten, ondanks een verlaging der tarieven. De exporteurs in derde landen zijn tenslotte het kind van de rekening. Zij profiteren niet van de verlaging der invoerrechten en worden bovendien tegenover een hogere verbruiksbelasting geplaatst.

Het is duidelijk, dat dit soort manipulaties slechts vermeden kan worden door op korte termijn een „standstill"-overeenkomst te sluiten en op langere termijn een gelijk regime in de tabaksindustrie der verschillende landen in te voeren. Op deze wijze zou worden voorkomen, dat voor de inwoners van een bepaald land de keuze tussen inheemse en ingevoerde produkten willekeurig wordt beïnvloed.

Opgemerkt moet worden, dat daarmee geenszins is gegarandeerd, dat de voortbrenging geconcentreerd wordt in de gebieden, die uit het gezichtspunt van de internationale arbeidsverdeling daarvoor het meest geschikt zijn. Daartoe is allereerst een harmonisatie der stelsels van indirecte belasting nodig en zelfs dat zal, gezien de bestaande verscheidenheid alleen al op het gebied der omzetbelastingen — in de meeste landen van de Gemeenschap bestaat een cascdestelsel, in Frankrijk daarentegen een heffing op de toegevoegde waarde — nog wel enige tijd op zich laten wachten. Bovendien zijn zelfs dan concurrentievervalsingen niet onmogelijk. Wij raken hier evenwel aan vraagstukken, die niet alleen staatsmonopolies gelden en het bestek van dit artikel te buiten gaan. Vooralsnog vormt de opmerkelijke handelwijze bij het Italiaanse tabaksmonopolie een van de meest voor de hand liggende problemen.

¹⁾ Zie de „Agence Europe" van 13 januari 1961.

Koerich.

K. ZIJLSTRA.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Tabaksmonopolies en de E.E.G., door Drs. K. Zijlstra	223	Ingezonden stuk:	
Herwaardering van de roebel, door Drs. J. H. Lubbers	224	Zijn de huren te laag?, door C. Zoutendijk met een naschrift van C. P. A. Bakker	236
Een nieuwe invaliditeitsverzekering, door Mr. A. C. van Epenhuysen	226	Boekbespreking:	
Technische vooruitgang en gemeenschappelijke markt, door Drs. P. H. M. Cremers	230	Dr. J. V. Servotte: Viertalg woordenboek voor handel en financiën, bespr. door Drs. J. H. Zoon	239
Europa-bladwijzer No. 11 b	233	Notitie:	
		Raad van Adviseurs, door Dr. F. W. C. Blom ..	239
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	239
		Statistieken	243

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Jambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
 Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. J. Hartemink.
 COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
 J. van Ticheien; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Op 1 januari 1961 heeft de roebel twee operaties ondergaan, nl. een verzwaring (1 op 10 „oude” roebels) en een verhoging van het goudgehalte. Deze herwaardering impliceert een devaluatie met ca. 56 pCt. De Russische propaganda stelt het verhoogde goudgehalte echter voor als een bewijs van economische superioriteit: een nieuwe roebel doet nu \$ 1,11. Schrijver plaatst de introductie van de nieuwe roebel in het kader van het Russische economische offensief tegen het Westen. Als binnenlands-economische beweegredenen komen in aanmerking: de inflatoire ontwikkeling, boekhoudkundige vereenvoudiging en registratie van oppingen. De comptabele complicaties in de Russische staatshandelsadministratie kunnen voor een groot deel vervallen wegens het dichter benaderen van de koopkrachtpariteit. De devaluatie behoeft voor de in buitenlandse valuta vastgestelde exportprijzen geen gevolgen te hebben. Het is mogelijk dat de nieuwe roebel mede voortvloeit uit een toenemend bewustzijn dat internationale arbeidsdeling kostprijsvergelijking veronderstelt. Van roebelconvertibiliteit, in de zin van vrije inwisselbaarheid in goud, is nog geen sprake.

Herwaardering van de roebel

De Sowjet-Unie heeft zijn nationale valuta een tweetal bewerkingen doen ondergaan, die het overdenken waard zijn. Per 1 januari jl. heeft de „zware” roebel zijn intrede gedaan, binnenlands 10 maal zoveel waard als de oude roebel; bankbiljetten en muntstukken worden, op basis van 1 zware roebel tegen 10 oude, door nieuwe vervangen — een operatie, die per 1 april a.s. voltooid moet zijn; prijzen en lonen, door 10 gedeeld, zullen voortaan in nieuwe, zware roebels worden uitgedrukt.

De tweede bewerking bestaat in een wijziging van het goudgehalte van de roebel, eveneens per 1 januari jl. In de oude roebel bedroeg dit gehalte 0,222168 gram; de zware roebel telt 0,987412 gram. Parallel hieraan is tevens de dollarkoers gewijzigd: tegenover de vroegere koers van \$ 0,25 doet de nieuwe roebel \$ 1,11, in overeenstemming met het goudgehalte van de dollar, nl. 0,888671 gram.

Men moet wel even door het rookgordijn van deze koerswijziging heen zien om te beseffen, dat het gecombineerde effect der twee bewerkingen een devaluatie van de roebel is met bijna 56 pCt.; bij gelijkblijvende koers immers zou het goudgehalte van de nieuwe roebel 10 maal het oude, dus 2,22168 gram, hebben moeten zijn.

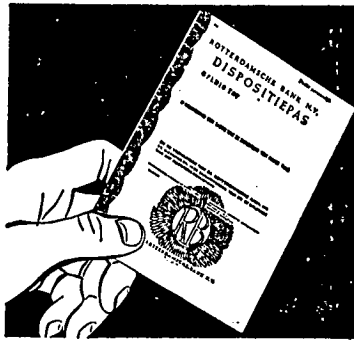
Van Russische zijde worden inmiddels de twee operaties zoveel mogelijk los van elkaar gepresenteerd. De komst van de zware roebel werd reeds in mei 1960 officieel aangekondigd, terwijl het bericht omtrent het nieuwe goudgehalte pas in november 1960 afkwam. Binnenlands ziet de Sowjet-regering de operatie van 1 op 10 als een versterking van de koopkracht van de roebel. Naar buiten wordt het nieuwe goudgehalte voorgesteld als bewijs van de superioriteit van het economisch stelsel van de Sowjet-Unie.

In feite legt dit gescheiden houden der twee operaties een hoofdmotief bloot, dat zonder twijfel aan de introductie van de nieuwe roebel ten grondslag ligt, nl. propaganda en prestigewinst. In het kader van de politiek der zgn. „vreedzame co-existentie” heeft het Sowjet-blok een economisch offensief ontketend. Op verschillende terreinen:

snelle economische groei, hulp aan minder ontwikkelde landen, concurrentie op wereldmarkten enz., is een economische wedloop met het Westen aangegaan. Van Sowjetzijde bestaat de stellige overtuiging dat deze wedloop voor het Westen zal eindigen in een nederlaag. Zwakheden in het Westers economisch stelsel, die in onze ogen niets dramatisch behoeven te bezitten en dank zij tijdig en doeltreffend ingrijpen kunnen worden geëlimineerd, worden in Moskou geïnterpreteerd als tekenen aan de wand; als bewijs dat de instorting van het kapitalistisch systeem met rasse schreden nadert. En zo staat, tegenover een dollar die moeilijkheden ondervindt, naar Moskou opvatting thans een nieuwe en sterkere roebel, als duidelijk symptoom van de steeds groeiende kracht van de Sowjet-economie.

Interne beweegredenen.

De introductie van de zware roebel berust stellig ook op binnenlands-economische overwegingen. Er zijn geen systematische gegevens beschikbaar, die een betrouwbaar beeld geven van de loon- en prijsontwikkeling alsook van de kosten van het levensonderhoud in de Sowjet-Unie. De veronderstelling lijkt echter gewettigd, dat een inflatoire ontwikkeling aan de geboorte van de zwarte roebel niet niet vreemd is. De welhaast „natuurlijke” inflatoire tendentie in de consumptieve sector, die potentieel in het communistisch economisch systeem, met zijn dispropor-tionele nadruk op investeringen in de zware industrie, nu eenmaal aanwezig is, heeft in de Sowjet-Unie wellicht actuele inhoud gekregen nadat het loonpeil diverse herzieningen in opwaartse richting had ondergaan. Het voorbeeld van de Franse „nieuwe frank” heeft op de Russische monetaire autoriteiten misschien stimulerend gewerkt (zij het dan ook niet in de verhouding 1 op 100, doch slechts 1 op 10). Hoe het ook zij, de zware roebel zal arithmetisch, boekhoudkundig, schrijf- en druktechnisch de Sowjet-economie zeker vereenvoudigen. Interessant is dat Radio Moskou bekend heeft gemaakt dat nieuwe geldstukken van 50 kopeken de invoering van verkoopautomaten op ruimer schaal mogelijk zullen maken.

Uw bankrekening is **nu** overal binnen uw bereik met de

dispositiepas

van de

ROTTERDAMSCH E BANK

meer dan **325** vestigingen in Nederland

(advertentie)

Een andere overweging van interne aard lijkt gelegen te zijn in de mogelijkheid voor de Russische monetaire autoriteiten om dank zij de inwisseling van oude bankbiljetten tegen nieuwe te beschikken over gegevens omtrent de aanwezigheid en de verdeling van oppottingen in de Sowjet-volkshuishouding. Het schijnt niet in de bedoeling te liggen om van dit wapen gebruik te maken ter confiscatie van opgepote bedragen. Ook hier ligt een parallel met het Franse precedent, al gaat deze weer mank, doordat in vergelijking met een vrijwel ongelimiteerde periode van omwisseling van oude in nieuwe franken, de roebel reeds per 1 april a.s. geheel vernieuwd zal moeten zijn.

In deze korte omwisselingsperiode beschikken de Sowjet-autoriteiten duidelijk over een registratiemiddel ten aanzien van liquide saldi van particulieren. Bekend is, dat de introductie van de zware roebel in elk geval zal dienen tot liquidatie van illegaal buiten de Sowjet-Unie aangehouden roebelsaldi. Een schrijver in deze kolommen mag zich bij uitzondering een slag in de lucht veroorloven: is er wellicht verband tussen de geschetste monetaire maatregelen en de recente nasleep van de Pasternak-affaire?

Comptabele overwegingen.

Een volgend motief, dat aan de invoering van de nieuwe roebel ten grondslag ligt, is van comptabele aard en staat in verband met het Russische stelsel van de internationale handel, die in handen van staatsmonopolies is geconcentreerd. Bij zijn aankondiging van de nieuwe roebelkoers in november jl. verklaarde de Minister van Financiën, Garboezow, dat aldus de wereldmarktprijzen vergelijkbaar zouden worden met de groothandelsprijzen in de Sowjet-Unie, aangezien dank zij de nieuwe koers de wereldmarktprijzen „grotendeels op het peil der gemiddelde Russische groothandelsprijzen zouden worden gebracht”; aldus zou de relatieve rentabiliteit van de export en importen van afzonderlijke goederen, alsook die van de buitenlandse handel der Sowjet-Unie als geheel, meer correct kunnen worden gemeten.

Afgezien van de pre-Copernicaanse visie van de heer Garboezow op de Russische groothandelsprijzen als middelpunt der wereldmarkten, ligt hier een belangrijke verklaringsgrond voor de nieuwe roebel. In het economisch stelsel van de Sowjet-Unie, niet op het marktmechanisme gebaseerd en dus varend zonder het kompas der prijsvorming, ontbreekt ook het verband tussen binnen- en buitenlandse prijzen.

Westerse afnemers en leveranciers kan dit koud laten, aangezien handel met de Sowjet-Unie zich normaliter afspeelt in dollars, ponden sterling of andere convertibele valuta. Intern echter, en stellig op de oude roebelkoers

van \$ 0,25, dienden de met de internationale handel belaste staatsorganen te werken met een ingewikkeld systeem van toeslagen op de uitvoer en heffingen op de invoer, teneinde de roebelverliezen der exportindustrieën te compenseren uit dito winsten op de invoer; dit alles gegeven het feit, dat de Russische binnenlandse prijzen, omgerekend via de oude roebelkoers, aanzienlijk hoger lagen dan de wereldmarktprijzen. Dank zij een nieuwe roebelkoers die, naar op zijn minst mag worden aangenomen, dichter bij de koopkrachtpariteit ligt, kunnen deze comptabele complicaties in de Russische staatshandelsadministratie althans voor een groot deel vervallen.

Incidenteel zij in dit verband aangetekend, dat de Russische goudproductie welhaast de enige sector der Sowjet-volkshuishouding lijkt te zijn, die er met de nieuwe roebel reëel op vooruit gaat: tegenover elke eenheid goudgewicht staan thans minder roebels dan vroeger (in de verhouding 0,222168 : 0,987412), doch alle roebelprizen zijn tevens door 10 gedeeld! Deze positieverbetering van de Russische goudproductie, vroeger van staatswege financieel gesteund, zal zich in de praktijk overigens uitsluitend manifesteren in een daling van de post subsidies op de staatsbegroting.

Internationale aspecten.

De externe betekenis van de nieuwe roebel ligt gedeeltelijk in het feitelijke, gedeeltelijk in het speculatieve vlak. Hierboven werd het gecombineerde effect der twee operaties een devaluatie van bijna 56 pCt. genoemd; gezien echter de omstandigheid dat de handel met de Sowjet-Unie normaliter in dollars, ponden sterling of andere convertibele valuta luidt, heeft deze devaluatie geen reële betekenis. De door de Sowjet-regering in deze buitenlandse valuta vastgestelde exportprijzen behoeven als gevolg van de nieuwe roebel geen verandering te ondergaan.

Een feit is, dat buitenlandse toeristen er in de Sowjet-Unie voortaan valutatechnisch slechter aan toe zijn: tegenover de oude toeristenkoers van 10 roebel = \$ 1,00 staat thans 1 zware roebel ad \$ 1,11. In omgekeerde richting wordt ook voor de Sowjet-toerist het reizen in het buitenland duurder, en wel belangrijk méér dan rond 10 pCt. Immers, voor bijv. \$ 10 betaalde hij vroeger 40 roebel, thans 9 zware, d.i. 90 oude roebel.

In het meer speculatieve vlak ligt de vraag, of de Sowjet-Unie zich de economische betekenis van het wereldhandelsverkeer wellicht meer en meer bewust wordt. Een feit is, dat in het communistische denken de internationale handel in hoofdzaak een politiek instrument is, te allen tijde dienstbaar te maken aan de machtspolitieke doelstellingen van het Oostblok. Het economisch stelsel van de Sowjet-

Schrijver plaatst in dit artikel een aantal kritische kanttekeningen bij het in 1960 verschenen rapport van de Sociale Verzekeringsraad omtrent het tot stand brengen van een Arbeidsongeschiktheidsverzekering en bij het in 1957 uitgebrachte rapport van de Sociaal-Economische Raad betreffende herziening van de Invaliditeitsverzekering. Hij wijst erop, dat de sociale verzekering, uitgegroeid tot haar moderne vorm, een vraagstuk vormt, waarin juridische, administratieve, medische, economische, sociologische, organisatorische en politieke factoren een rol spelen en dat, voor een goede oplossing, deze factoren, naar mate van hun belang, alle tot hun recht moeten komen. Nodig is, dat een veel breder overleg wordt geopend omtrent de thans aanhangige plannen voor een nieuwe invaliditeitsverzekering. De uitgebrachte adviezen reiken namelijk niet verder dan een politiek compromis omtrent de van oudsher bekende strijdpunten. De kans van deze herziening iets te maken kan beter worden benut. Een staatscommissie, waar in wetenschappelijk overleg de zeer vele aspecten van het vraagstuk tot hun recht komen en in een evenwichtig verband worden gebracht, zou hier aangewezen zijn.

Een nieuwe invaliditeitsverzekering

Het in de zomer van 1960 verschenen rapport van de Sociale Verzekeringsraad omtrent het tot stand brengen ener Arbeidsongeschiktheidsverzekering, aansluitend op het in 1957 uitgebracht rapport van de Sociaal-Economische Raad betreffende herziening van de Invaliditeitsverzekering ¹⁾, roept vragen op, welke de gehele Nederlandse samenleving raken. Een stuk sociale planning van fundamentele betekenis is hier aan de orde; het vraagt ernstige overweging. De hieronder volgende kanttekeningen bij genoemde rapporten hebben het doel deze overweging te bevorderen.

De wettelijke structuur der Invaliditeitsverzekering is oorspronkelijk ontleend aan de verzekering als burgerrechtelijk instituut. Na de erkenning dat invaliditeit een verzekeraar belang is, waaruit aanspraak op schadevergoeding ontstaat, is de sociale verzekering ontwikkeld

¹⁾ In zijn advies van 9 december jl. heeft de S.-E.R. zich in hoofdzaak verenigd met het plan van de S.V.R.

(vervolg van blz. 225)

Unie is in beginsel gericht op het bereiken van autarkie. Voor zover de laatste jaren sprake is van een toenemend optreden van de Sowjet-Unie op de wereldmarkten, geschiedt dit grotendeels uit oogmerken van politieke opportuniteit, in het kader van de politiek tot penetratie en ondermijning van het zgn. kapitalistische Westen; een politiek, die door de jongste verklaring der 81 communistische partijen, te Moskou bijeen in november 1960, nog eens werd bevestigd en onderstreept.

Doch met dat al is de Sowjet-Unie thans, naar omvang der internationale handelsomzetten, nummer zes op de wereldranglijst. Dit brengt, zelfs als men in aanmerking neemt dat deze handel zich voor $\frac{3}{4}$ afspeelt binnen het Sino-Sowjetblok, bepaalde economische realiteiten met zich. Symptomatisch is, dat het aantal buitenlandse valuta's, waarvan de Russische Centrale Bank een koersnotering publiceert, in 1946 slechts 8 bedroeg; in 1958 reeds opgelopen tot 37, bedraagt het thans 55.

op het juridisch voetspoor van de private verzekering. Een administratief apparaat ontstond, geschikt om de aldus gevormde doelstelling na te komen. Op het financieel element — de schadevergoeding — is daarbij de voorname klemtoon gevallen.

Aan deze ontwikkeling is niet vreemd, dat de sociale verzekering haar opkomst dankt aan politieke spanningen, welke het nodig maakten revolutiegevaar af te wenden. Bismarck achtte haar een geschikt middel om de gevolgen van de woelingen na 1848 op te vangen; ten onzent werd 1919 een zeer belangrijk jaar. Aldus kon een aan het privaatrecht ontleend instituut worden gebruikt om, vrij plotseling overgebracht naar het sociale terrein, een politiek doel te dienen. De vermenging van wezenskenmerken had daarmede een aanvang genomen.

Inmiddels is de sociale verzekering geworden tot de kern van het systeem van sociale voorzieningen, welke taak het is te voorzien in de lacune's, welke het menselijk bestaan toont na het verslappen, resp. wegvallen van de

Wie een economische wedloop met het Westen aangaat, zich in het internationale handelsverkeer stort (met welke motieven dan ook) en tevens op zekere schaal hulp en technische bijstand wil verlenen aan ontwikkelingslanden, kan zich steeds minder een irrationele koers van zijn nationale valuta veroorloven. Wellicht beginnen ook de Sowjet-economisten te begrijpen dat een economisch verantwoorde internationale arbeidsdeling, zoals bijv. door de COMECON nagestreefd, alléén te bereiken is wanneer meer reële roebelkoersen de mogelijkheid openen tot kostprijzen- en dus efficiencyvergelijkingen tussen de betrokken industrieën.

Het is mogelijk dat de nieuwe roebel een stap in deze richting inhoudt. Er zal echter nog wat water door de Wolga moeten stromen voordat sprake zal kunnen zijn van de reeds in de Westerse pers aangekondigde roebelconvertibiliteit, althans in de betekenis die daaraan normaliter wordt toegekend. Het nieuwe goudgehalte van de

bindingen, oorspronkelijk geleverd door kerk, gezin en arbeid. Indien in de huidige tijd datgene, wat de mens zich zelf verschafft om in deze behoeften te voorzien voor hem waarde zal hebben, moet in elk geval worden voorkomen, dat daarover mogelijk blijft die nooit eindigende discussie, welke ten aanzien van politieke onderwerpen wordt gevoerd. Het is dus nodig, dat aan de sociale verzekering een zodanige structuur en een zodanige plaats wordt gegeven, dat zij uit het vlak van deze discussie wordt geheven.

Gemakkelijk valt in te zien, dat de sociale verzekering, tot haar moderne vorm uitgegroeid, een vraagstuk vormt, waarin juridische, administratieve, medische, economische, sociologische, organisatorische en last not least politieke factoren een rol spelen. Voor een goede oplossing van een aldus gesitueerd probleem zullen deze factoren, naar mate van hun belang, *alle* tot hun recht moeten komen. Hieruit vloeit voort, dat alleen dan bevredigende resultaten kunnen worden verkregen, wanneer geen der zoëven genoemde factoren een relatief overheersende rol speelt. Er mag geen geweld worden gedaan aan de eventuele voorwaarden voor het goed functioneren van de sociale verzekering als instituut.

Het opsporen en afwegen van de in aanmerking komende gegevens is dan een werk van wetenschappelijke aard, zodat het niet meer nodig zal zijn genoegen te nemen met een politiek compromis als hoogst bereikbare oplossing van dit vraagstuk. Evenzeer als een Deltaplan wordt beheerst door de eigen aard van het vraagstuk behoort dit voor de sociale verzekering mogelijk te zijn. Op deze wijze ontstaat op de juiste plaats ruimte voor verantwoordelijkheid, ook politieke, opgevat uit de gezichtshoek van controle der werking van het op wetenschappelijke gegevens opgebouwd systeem. De sociale verzekering zal, loskomende van de om haar gevoerde politieke strijd, een eigen weg vinden, zodat zij kan worden onderworpen aan de kritiek, welke past voor een pijler van ons volksbestaan.

Het behoeft niet te verwonderen, dat politieke invloed op een bepaald punt afneemt. In de eerste eeuwen van het bestaan van het katholicisme werden religieuze problemen op het politieke terrein getrokken en tot een menselijke beslissing gebracht. Het protestantisme heeft in de 17e eeuw dit voorbeeld trouw nagevolgd. Wij zijn nog bezig de gevolgen daarvan te ondervinden; men ziet thans echter

in, dat politieke machtsfactoren zich slecht laten verenigen met geestelijke waarden.

Naast het politieke element heeft in de sociale verzekering tot dusver ook het juridische sterk op de voorgrond gestaan. Dit heeft zoals wij zagen historische gronden, maar er is ook samenhang tussen beide: wat politiek omstreden is moet juridisch afdwingbaar zijn om blijvend tot gelding te komen. De ontwikkeling is echter een fase verder gekomen. Er is een zeker vertrouwen te ontlenen aan de ontstane gang van zaken, dat naar algemeen inzicht gehonoreerd behoort te worden. Zelfs: voldoende gehonoreerd moet worden; het verschil van inzicht betreft vaak meer de vraag in hoeverre, dan de vraag of. Men kan reeds zeggen, dat het behoren de plaats van het verplicht zijn gaat innemen, al wordt in de praktijk nog vaak gezondigd: de oude regel, dat het dicht bij een vuur warmer is, of de zegswijze omtrent appelvervoer per schip gaat soms nog op. De nadruk op het recht begint echter te wijken.

Het is van belang deze ontwikkeling te versterken. De juridische klemtoon heeft reeds veel ellende gebracht. Wanneer men ziet, dat iemand nu de bevoegdheid heeft om met zijn eigen lichamelijke of geestelijke toestand als inzet een geding aan te binden, dan blijkt, dat de rechtszekerheid in dezen wordt gekocht tegen een te hoge prijs. In de sociale verzekering is, dank zij haar juridische structuur, mogelijk hetgeen elders wordt vermeden, nl. het toekennen van een overwegende rol aan de werking der enkele bepaling, zonder dat gelet wordt op de begeleidende verschijnselen. Men wil vertrouwen in de beslissing op een aanvraag mogelijk maken door het risico te nemen, dat de betrokkene aan het voeren van de strijd zichzelf opoffert. Hier is een verwarring van het vermogensrechtelijk element (betaling van een geldsom) met het humane element (respect voor elkaars persoon) aanwezig, welke tot het fatale gevolg van het ontstaan van neurosen leidt; zelfs moet leiden.

Deze verwarring moet tot een einde komen. Dit is praktisch mogelijk door te onderscheiden tussen vragen welke wel en niet voor het voeren van een juridisch geding in aanmerking komen. Indien het gaat om vragen op vermogensrechtelijk terrein, als bijv. premieheffing en verze-

roebel blijft evenzeer een fictie als het oude, zolang roebelbiljetten niet vrij in goud inwisselbaar zijn. Toepassing van het begrip convertibiliteit op de roebel lijkt weinig zin te hebben, zolang, tussen binnen- en buitenwaarde van deze valuta de kunstmatig opgetrokken muur van de staatshandel staat. Zelfs, indien de nieuwe koers de koopkrachtpariteit meer zou benaderen dan de oude, is er nog geen enkele zekerheid, dat fluctuaties in de binnenwaarde van de roebel via de Russische betalingsbalans (bestaat deze?) met de buitenwaarde zouden communiceren.

De Sowjet-Unie zelf heeft tot nu toe een duidelijke voorkeur gehad voor bilaterale evenwichten in het handelsverkeer met andere landen. Convertibiliteit van de roebel zou onder handhaving van de export naar de Sowjet-Unie de geneigdheid van andere landen tot import uit de Sowjet-Unie wellicht kunnen doen afnemen. Zo gezien, past een dergelijke convertibiliteit in het algemeen niet in het economisch offensief van het Sowjetblok.

Men zou er evenwel verkeerd aan doen, de nieuwe roebel daarom zonder meer naast zich neer te leggen. Zelfs indien de betekenis der geschetste maatregelen in eerste instantie in het binnenlandse en het comptabele vlak ligt, terwijl naar buiten primair een propagandistisch effect wordt beoogd, is het een feit, dat de Sowjet-Unie beschikt over een economische strategie. Een moderne oorlog is een gevaarlijke zaak; met tal van niet-militaire middelen echter, waaronder vooral ook economische, moet de kapitalistische wereld op de knieën worden gebracht.

De nieuwe roebel krijgt in dit offensief stellig een functie te vervullen. Nadere ontwikkelingen (zoals bijv. een gelimiteerde convertibiliteit van de roebel op bepaalde valutamarkten in met het Oostblok sympathiserende landen, of de door Paul Einzig verwachte aanvraag door de Sowjet-Unie van het lidmaatschap van het Internationaal Monetair Fonds?) worden met belangstelling tegemoet gezien.

Parijs.

J. H. L.

keringsplicht is er geen aanleiding iets te veranderen. Doch daar, waar de persoon van de verzekerde in het geding is zal een klachtprocedure veel meer op haar plaats zijn.

Het gaat dan immers om de vraag, of een orgaan van verzekering kon en mocht beslissen zoals het deed, *alle* omstandigheden van het geval (ook die welke niet juridisch relevant zijn!) in aanmerking genomen. Dan zal aan de orde zijn een vraag, welke op één lijn valt te stellen met het in het administratieve recht-opkomende begrip van „daad van behoorlijk bestuur”. In een op deze basis te geven uitspraak kan het zo sterk betrokken persoonlijk element op een passende wijze worden gehanteerd. Mogelijk zou dan moeten zijn, dat een gesprek met een boven het geharrewar staande persoonlijkheid de oplossing brengt, waarnaar in een geding tevergeefs wordt gezocht.

In dit verband verdient nog een ander punt de aandacht. Het wordt langzamerhand duidelijk, dat de sociale verzekering, in principe bestemd om de gehele bevolking te omvatten, in de praktijk ten aanzien van een nog klein, maar in belang toenemend, deel daarvan in alle opzichten faalt. Het verschijnsel der onmaatschappelijkheid doet zich in steeds wijder kring voor (men denke bijv. aan de verhouding tussen ouders en kinderen).

In juridisch opzicht wordt de asociale thans beschouwd als drager van rechten, zonder rekening te houden met de wijze hoe hij deze hanteert. Aangezien deze lieden lijdende zijn aan zodanige stoornissen in hun geestelijk evenwicht, dat zij geen juist oordeel omtrent de betekenis hunner rechten en plichten meer bezitten, is het duidelijk dat de enkel juridische beschouwing van hun belang geen doel kan treffen. Zij zijn in feite invaliden; wat voor hen kan worden gedaan valt onder het begrip therapie.

Er ontstaat uit deze overwegingen een grens van de kring van verzekerden, waar beneden toepassing der sociale verzekeringswetgeving uitgesloten is te achten. Hier dienen maatregelen van een geheel andere categorie aan de orde te komen. Door een verklaring van „blijvende invaliditeit op grond van bewezen onmaatschappelijkheid” zou voor deze personen een soort van rechtsonbekwaamheid mogelijk moeten worden, te vergelijken met curatele en beperkt tot de sociale verzekeringswetten; in principe zou deze maatregel herroepen kunnen worden na duidelijk slagen van de therapie. De normale behandeling van geschillen zou dan voor hen niet van toepassing zijn, terwijl verder valt te overwegen in hoeverre voor hen het recht op uitkeringen en verstrekkingen gehandhaafd zou moeten worden.

Aldus zou eveneens mogelijk worden, dat de hoge lasten, welke lieden uit deze categorie aan werkloosheidsuitkering, ziekengeld en fondsverstrekkingen meebrengen, worden overgebracht uit de verzekeringsfondsen naar de algemene middelen, waar zij ook behoren.

De voorgaande redenering veronderstelt een normaal uitgangspunt voor de sociale verzekering. Dit ligt besloten in de plaats, welke in het leven aan de factor *arbeid* wordt toegekend. Een der meest primaire behoeften van de mens is het zich verbonden weten met enkele of meer medemensen. In deze behoefte wordt op verschillende wijzen voorzien en daaronder is arbeid een der voornaamste. Door te werken neemt de mens deel aan het maatschappelijk bestel; door arbeid, dat wil zeggen maatschappelijk gewaardeerd nut, te presteren ziet de mens zijn aanspraak op waardering van zijn persoon in maatschappelijk opzicht

stijgen. Er ontstaat zo meer dan een aanspraak op alleen een geldloon: de mens krijgt „raison d'être”. In de juridische theorie is dit verschijnsel erkend door naast de door het arbeidscontract geschapen banden ook die, voortvloeiende uit de arbeidsverhouding relevant te achten. In sociologisch opzicht heeft het echter nog meer betekenis; het bestuderen van de door arbeid in het leven geroepen intermenselijke betrekkingen levert in menig opzicht een verklaring voor het ontstaan van maatschappelijke verhoudingen. Aldus kan arbeid ook worden ontgaan van de schaduw van „een straf” de mens opgelegd.

Deze constatering leverde mede de inhoud voor de wezenskenmerken der sociale verzekering. Aan de rechtsgrond der sociale verzekering is reeds veel aandacht gewijd; de geleerden zijn het er echter nooit over eens geworden. Door een sociologische probleemstelling schijnt dit vraagstuk evenwel verder te kunnen komen. In elk geval wordt op deze wijze een aanvaardbare achtergrond van de betekenis der sociale verzekering verkregen. Indien immers aan de mogelijkheid zich door arbeid één te weten met zijn medemensen iets gaat ontbreken is er een omstandigheid aanwezig, welke de betrokkene niet uit eigen kracht kan overwinnen en waarvoor hem een beroep op bijstand past²⁾.

Dit principe werkt niet altijd even sterk. Indien het bijv. gaat om een korte ziekte is er geen sprake van gemis aan binding door arbeid. De ontstane band is sterk genoeg om in stand te blijven, ook wanneer niet door arbeid een dagelijkse bijdrage daartoe kan worden geleverd. De mate waarin zich dit voordoet verschilt van geval tot geval. Daarmede is gezegd, dat sociale verzekering in wezen een aangelegenheid van *individuele* aard is. Men heeft zich tot dusver om financiële en organisatorisch-administratieve redenen laten leiden door de gedachte, dat de sociale verzekering in wezen van collectieve aard zou zijn. Niets is echter minder waar: hoe sterker zich het gemis aan binding door arbeid voordoet, hoe meer behoefte aan een voorziening door de verzekering ontstaat. Dat kan in het ene geval onmiddellijk na het voorval, dat de binding onmogelijk maakt, bijv. een ernstig ongeval, optreden. In het andere geval is dit een langzaam werkelijkheid wordende conclusie uit de omstandigheden (bijv. de maagaandoening wordt een maagkwaal, die werken tenslotte geheel verhindert).

De hier aangeduide sociologische betekenis van arbeid als grondslag voor de sociale verzekering is van ingrijpende betekenis voor de administratief-organisatorische zijde van het vraagstuk. Zij maakt immers, dat slechts onbelangrijke, relatief kort durende gevallen (die overigens in aantal verre overheersend zijn) volgens de tot dusver gebruikelijke massale werkwijze kunnen worden afgedaan. Door echter de massale methode, met de daarbij behorende termijnen, toe te passen op de sociale verzekering in haar geheel zou men het wezen daarvan miskennen. Er is reeds langere tijd sprake van verschil tussen lang- en kortdurende verzekeringen op dit terrein; het is nodig deze benamingen te verfijnen door met het in werkelijkheid aanwezige principe rekening te houden.

Het is juist, de gevallen welke zich voor massale behandeling lenen ter behandeling te geven aan organen, welke zich geheel binnen de sfeer van het bedrijfsleven bevinden. Doch die gevallen, waar het individueel karakter op de

²⁾ Tevens wordt de grens tussen verzekering en verzorging door dit principe aangegeven. Daar waar geen binding door arbeid mogelijk is (bijv. aangeboren gebreken) past verzorging.

voorgond treedt, dienen onttrokken te worden aan deze op continuïteit in de arbeidsbinding gegronde werkwijze. Zij dienen te worden onderworpen aan een voor elk individueel geval juist te achten wijze van behandelen. Dit geldt zowel voor de werkloze, die na een korte tijd van zoeken niet aan de slag komt en die bijstand dient te ontvangen bij het opsporen van hem passende arbeid, als voor de ernstig invalide, die wegens gemis van ledematen moet worden omgeschoold, en voor de geestelijk minder volwaardige, die wegens moeilijkheden in werk (of gezin) moet worden omgeleid naar een voor hem beter arbeidsveld, dat hem wel de binding geeft, die hij behoeft.

Al deze gevallen hebben gemeen, dat zij tijdig goed moeten worden opgevangen, opdat door tijdelijk, via binding aan een behandeling, te voorzien in het gemis ener directe, dagelijkse arbeidsbinding wordt voorkomen, dat zij tot een maatschappelijk niet meer te handhaven positie vervallen. De door gemis aan binding ontstane lacune wordt immers altijd gevuld door een andere, meestal door toetreden tot de groep van kankeraars. De weg naar de asocialiteit is dan niet lang meer. Wij dienen de stijging van het getal der onmaatschappelijken niet in de hand te werken!

Het voert in het bestek van dit artikel te ver uiteen te zetten, op welke wijze in deze behoeften zou kunnen worden voorzien ³⁾. Slechts zij opgemerkt, dat door werkelijke coördinatie rond één centraal doel in de bestaande organisatie van op het sociaal terrein werkzame instellingen en diensten reeds zeer veel is te bereiken. Wat tevens betekent, dat voor dezelfde kosten oneindig meer nut valt te verkrijgen.

Uit het voorgaande moet volgen, dat de omschrijving van het begrip invaliditeit, zoals dat voorkomt in de rapporten van de S.-E.R. en de S.V.R. niet meer voldoet aan moderne inzichten. Zij werd ontleend aan de huidige invaliditeitswet, welke, daterend van 1913, een uit de Duitse wet van 1889 overgenomen definitie bevat. Deze is gericht op „Erwerbsunfähigkeit”, dus op het gevolg van het ontbreken van voldoende binding. Uiteraard blijft dit een belangrijk element in de te treffen regeling, doch het is niet het voornaamste. De oude trouwe Ongevallenwetten danken hun succes aan de omstandigheid, dat zij, naast een uitkering, de waarborg leveren, dat een uitstekende medische en znodig verdere behandeling wordt verschaft. Zij leveren dus een basis voor het vertrouwen, dat weer een arbeidsbinding valt op te bouwen, waartoe het nodige mogelijk wordt gemaakt.

Dit doel dient de Invaliditeitsverzekering te beheersen en dan is zo vroeg mogelijk onderkennen van datgene, wat tot invaliditeit kan leiden van groot belang. De voorheen schoorvoetend gegeven en aan het belang van het verzekeringsfonds gekoppelde mogelijkheden tot preventief en curatief ingrijpen, welke de artt. 99 t/m 105 der huidige Invaliditeitswet kennen, zouden op de voorgond moeten komen te staan. Zoals reeds is opgemerkt dient deze mogelijkheid niet gebonden te zijn aan het verloop van termijnen. Indien het gevaar voor invaliditeit van de aanvang van de arbeidsongeschiktheid bestaat mist het elke zin daarop eerst de Ziektewet toe te passen. Het geval behoort dan naar zijn individuele aard te worden onderkend en behandeld, met uiteindelijk, als in deze fase geen succes valt te bereiken, de toekenning van een tijdelijk

³⁾ Zie „Gids voor personeelsbeleid, arbeidsvraagstukken en sociale verzekering”, jrg. 1960, waarin ik in een serie artikelen o.a. deze gedachte uitwerkte.

LAAT U DELEN IN
DE WERELDWELVAART

Vraag Uw bank of
commissionair nadere
gegevens over

(advertentie)

of blijvend invaliditeitspensioen. Bij de pensioentoeckenning zou een termijn, gedurende welke een uitkering als voorlopig wordt beschouwd, van enige waarde zijn. Op deze wijze zou ruimte ontstaan voor toepassing van de moderne methoden van behandeling, terwijl de Invaliditeitsverzekering daarmee tevens haar centrale plaats in het gehele stelsel zou gaan vervullen.

De medische kant van het vraagstuk sluit hierbij aan. Dit onderwerp vraagt eigenlijk een afzonderlijke behandeling. Slechts korte aanduidingen zijn nu mogelijk.

In het rapport van de S.V.R. wordt aanbevolen de inrichting van de medische dienst der Arbeidsongeschiktheidsverzekering te doen aansluiten aan het zgn. principe van „zelfdoen”. Dit betekent niets meer of minder dan het opofferen van de kwaliteit van het medisch werk aan het politiek-organisatorisch streven, dat achter genoemd principe schuilt. Indien men nagaat hoe groot de schat van ervaring is, welke op de basis der Ongevallenwetten werd opgebouwd door het medisch apparaat van de Sociale Verzekeringsbank en de medische dienst op agrarisch terrein, ten aanzien van de *behandeling* van invaliditeit, dan doet het vreemd aan, dat deze in feite in het rapport slechts wordt genoemd in verband met de *beoordeling* daarvan. Behandeling van invaliditeit is niet alleen het helen van arm- en beenbreuken enz. Het omvat ook het weer geschikt maken voor dan passende arbeid, dus revalidatie in ruim verband, en juist daarop is bedoelde ervaring gericht. Hier wordt dus in het rapport een jammerlijk voorbeeld van schotjesgeest gegeven, dat hopelijk afschrikwekkend zal worden. Indien de nieuwe Invaliditeitsverzekering bevorderend zal inwerken op de medische wetenschap en op het medisch beroep, dan is nodig, dat ook het hierdoor bestreken terrein wordt betrokken in bovenbedoelde coördinatie rond dat ene doel, het weer inpassen van de mens in het maatschappelijk geheel ⁴⁾. Slechts dan kan het werk der medici de steun in de strijd om het bestaan leveren, die zij beogen.

Dan zal ook moeten worden gebroken met het stelsel van controlerende artsen, zoals wij dat nu kennen. Indien Invaliditeitsverzekering niet anders omvat dan het toekennen van renten lijkt de tegenstelling tussen behandelend

⁴⁾ Ter vereenvoudiging van het betoog wordt hier gezwegen over het probleem, dat de ziekenfondsen nog steeds bieden. Het laat zich aanzien, dat ook dit vraagstuk veel verder kan komen, wanneer het in de beschouwingen omtrent de Invaliditeitsverzekering wordt betrokken.

en controlerend arts — in werkelijkheid dikwijls een kwestie van touwtrekken — een praktisch middel om de kosten te beperken. Gaat men echter een stapje verder, dan blijkt met verstandige revalidatie een verrassend grote besparing mogelijk op de uitkeringslasten, terwijl daarbij geen sprake meer is van enige medische controle. De noodzaak van controle is dus het sterkst aanwezig bij de eenvoudige ziekten en ongevallen, waar het gaat om het weren van excessen. Het blijft de vraag, of de daarmee verkregen besparing opweegt tegen de ondermijning van het respect voor de arts, welke van de tegenstelling tussen behandelend geneesheer en controlerend geneesheer uitgaat en tegen de gevolgen van het daardoor in principe discutabel stellen van een in wezen onbetekenend gevalletje.

Uitgaande van deze gedachten volgt de conclusie, dat de uitvoeringsorganen der sociale verzekering behoefte zullen hebben aan een medische adviesdienst, die tevens door een bevoegdheid tot inspectie zich van de kwaliteit van de medische behandeling van een bepaald geval op de hoogte kan stellen. Het medisch advies zal voornamelijk de vragen betreffen of in een geval sprake is van invaliditeit en of uit medisch oogpunt bezwaren bestaan tegen, resp. aanleiding is tot het hervatten van de arbeid. Het behoeft geen betoog, dat deze adviesdienst een volkomen *zelfstandige* positie zal moeten hebben; alleen reeds zijn vaak scheidsrechterlijke taak maakt dit dringend gewenst. Overigens zal dan moeten worden gezorgd voor een goede inpassing van het medisch oordeel in het hiervoor bedoeld sociologisch georiënteerd oordeel omtrent het al dan niet bestaan van invaliditeit.

Het voorgaande is ook relevant in economisch opzicht,

alleen reeds uit het oogpunt van kosten der nieuwe verzekering. De nu verkregen ervaring met behoorlijk opgezette revalidatie doet zien, dat een aanmerkelijke besparing van lasten binnen het bereikbare ligt. Deze besparing is het rechtstreeks gevolg van het feit, dat de revalidatiemethoden en de toewijding van het daarbij werkzaam personeel de patiënt ervan overtuigen, dat voor hem nieuwe kansen worden geschapen. Hij wordt geholpen de voet weer in de stijgbeugel te krijgen.

Men stelle hier tegenover het oude beeld van de „rentetrekker”, die alles doet om ervan te halen wat te halen valt, omdat het stelsel nu eenmaal doortrokken is van de geest van de juridische strijd, waar de argumenten het winnen. Het reëel belang van de betrokkene wordt daaraan ondergeschikt gemaakt.

Het lijkt mogelijk, door weloverwogen doortastend ingrijpen te bereiken, dat het rendement van de aan de sociale verzekering bestede middelen stijgt. Dan zal echter nodig zijn dat een veel breder overleg wordt geopend omtrent de thans aanhangige plannen voor een invaliditeitsverzekering. De verantwoordelijkheid jegens het Nederlandse volk, welke met deze beslissing gepaard gaat is enorm groot. Deze kan niet worden geschrapt door de adviezen van colleges, welke blijkens de uitgebrachte rapporten, niet verder reiken dan een politiek compromis omtrent de van oudsher bekende strijdpunten. De kans van deze herziening iets te maken kan beter worden benut. Een staatscommissie, waar in wetenschappelijk overleg de zeer vele aspecten van het onderhavig vraagstuk tot hun recht komen en in een evenwichtig verband worden gebracht zou hier aangewezen zijn. Het gaat om een der grondslagen van de toekomst van ons volk.

Rotterdam.

Mr. A. C. van EPENHUYSEN.

Technische vooruitgang en gemeenschappelijke markt

Van 5 - 10 december 1960 vond te Brussel in het Congrespaleis een conferentie plaats die handelde over de technische vooruitgang in het algemeen en in de gemeenschappelijke markt in het bijzonder. De organiserende instanties waren de E.G.K.S., de E.E.G. en Euratom. Het is duidelijk dat deze brede doelstelling een splitsing in verschillende onderwerpen noodzakelijk maakte. Om een indruk te krijgen van hetgeen op deze wijze aan de orde kwam geven wij in willekeurige volgorde, de onderwerpen aan: werkgelegenheid, concurrentie, administratie, vervoer met een onderverdeling in autowegen, zeevaart, waterwegen en luchtvervoer; betrekkingen tussen werkgevers en werknemers, chemische industrie, textielindustrie, bouwindustrie, mijnindustrie, elektrotechnische industrie, ijzer- en staalindustrie, metaalverwerkende industrie, industrie, lonen, investeringen en vakopleiding.

Zoals men ziet, was de industrie het sterkst vertegenwoordigd; daarnaast kwam het sociale aspect in verschillende onderwerpen aan de orde. De dienstverlening was alleen in de vervoersector vertegenwoordigd en tenslotte zijn er enkele onderwerpen behandeld die van meer algemene aard zijn of door de verschillende genoemde industrietakken heen lopen.

De conferentie had reeds daarom betekenis omdat hier de veelsoortigheid van de economische problematiek, in hoofdzaak in samenhang met de ontwikkeling van de

techniek, naar voren kwam. Natuurlijk zijn ook op deze conferentie bepaalde zaken herhaald maar toch ook vaak anders belicht, aangevuld of geïnterpreteerd. Door deze conferentie werd de samenhang der dingen op bevredigende wijze naar voren gebracht en kon men kennis nemen van de in de verschillende landen van de Gemeenschap gehanteerde technieken van onderzoek en vastlegging. Tenslotte heeft deze conferentie het denken in groter verband bij velen versterkt en bij anderen ingevoerd.

Dit is de algemene indruk die men van de betekenis van deze conferentie krijgt. Het is niet mogelijk in dit artikel over al de hierboven vermelde onderwerpen iets te zeggen; wij zullen ons daarom beperken tot het geven van enkele indrukken, die in hoofdzaak de industrie betreffen.

Aspecten van de technische vooruitgang.

De werkgroep „industrie” (voor elk onderwerp was een werkgroep ingesteld) heeft haar meningen in een aantal rapporten vastgelegd. In rapport 1: „Beschouwingen over de aspecten van de technische vooruitgang” wordt er o.a. op gewezen dat men, hoe men het probleem van de technische vooruitgang ook benadert, steeds vooraf behoort te weten hoe de technische vooruitgang zich voordoet en welke de kenmerken ervan zijn. Techniek is per definitie het geheel der bewerkingen en verrichtingen die bij de uitoefening van een beroep worden toegepast. Technische

voortgang is derhalve slechts mogelijk door verbetering van deze bewerkingen en verrichtingen. Dit impliceert arbeidsrationalisatie enerzijds en nieuwe arbeidsmethoden anderzijds, twee factoren waardoor de doeltreffendheid, d.w.z. de produktiviteit, kan worden verbeterd.

Bij de min of meer chronologische behandeling van de geschiedenis der techniek wordt verder gezegd dat het kenmerk van de technische voortgang in feite is dat niet alleen de arbeidsmethoden zodanig worden gewijzigd, dat zij door andere worden verdrongen, maar ook dat talrijke nieuwe arbeidsmethoden ontstaan op gebieden die zelf ook geheel nieuw zijn. Gewezen werd op de zich zo vaak in de loop van de geschiedenis van de techniek voordoende vicieuze cirkel: de vorser kon zich namelijk niet ontplooiën wegens de ontoereikende ontwikkeling van de techniek en de techniek kon moeilijk verbeterd worden doordat de vorschers niet behoorlijk konden werken. Dit is o.a. gebleken uit het streven van James Watt die tien jaar nodig had om de eerste economische stoommachine te bouwen; deze ingenieur beschikte namelijk niet over een werktuig waarmee hij de cylinder met voldoende nauwkeurigheid kon boren om te beletten dat de stoom eruit ontsnapte.

De techniek is dus niets anders dan toegepaste wetenschap en een verlengstuk van de zuivere wetenschap. Technische voortgang kan niet empirisch worden bereikt want dan loopt men vast. „Dit mag wel eens in het openbaar gezegd worden want er zijn industriëlen die het soms vergeten”, zo zegt het rapport letterlijk. Anderzijds kan men stellen dat de vorschers misschien te weinig belangstelling getoond hebben voor de techniek, die hen nochtans de geperfectioneerde moderne instrumenten ter beschikking heeft gesteld. Wij kunnen constateren dat zich in de hier geschilderde situatie gelukkig een grote verandering aan het voltrekken is. De fantastische ontwikkeling van de elektronica (met een belangrijk onderdeel: de automatisering) en de kernenergie is daaraan niet vreemd.

Het doel van de technische voortgang, zo wordt in het rapport gesteld, is het produceren van een groter aantal gedifferentieerde goederen (het onderscheid hierbij tussen kapitaal- en consumptiegoederen is zeer nuttig en moet worden gehandhaafd, al wordt dat door sommigen betwist) van steeds betere kwaliteit tegen steeds lagere prijzen. Daartoe moet het speurwerk onafgebroken worden voortgezet ten einde omvang en gewicht van de apparatuur te verminderen en tevens het op gang brengen, de bediening en het onderhoud ervan te vergemakkelijken. Voorts om een zo groot mogelijke doelmatigheid en veiligheid te bereiken. Dit geldt zowel voor de fabrieken en bouwplaatsen als voor de laboratoria en particuliere huishoudingen, doch het is voor de eerste twee sectoren in het bijzonder belangrijk wegens de grote verliezen welke iedere onderbreking van het werk veroorzaakt.

Als antwoord op de vraag, hoe wij de doelstellingen van de technische voortgang iets concreter kunnen omschrijven, wordt gezegd:

1. *door het streven naar een betere kennis van de eigenschappen van de materie ten einde deze beter te beheersen* (fysische en chemische kenmerken, zoals weerstand, trekvastheid, temperatuurinvloeden, de invloed van het milieu en het gedrag ten opzichte van andere lichamen). Dit zijn wat men zou kunnen noemen statische eigenschappen, d.w.z. dat in dit verband vooral het eindresultaat van belang is. Vroeger werden alleen deze eigenschappen in aanmerking genomen. Thans stelt men hoe langer hoe meer

belang in de zgn. dynamische eigenschappen, nl. die welke na verloop van tijd aan het licht treden en die in de praktijk belangrijker zijn. Zo is, zegt het rapport, tijdens de afgelopen jaren op het gebied van de weerstand van materialen een nieuwe wetenschap ontstaan: de rheologie, die vooral praktische resultaten beoogt. Wanneer men de vervormingen, die bijv. vliegtuigen en bruggen tijdens het gebruik ondergaan, wil volgen met behulp van apparaten en de vermoeingsvastheid wil meten, wordt men ernstig gehinderd door het gebrek aan kennis van de dynamische verschijnselen in de dwarsdoorsnede van metalen. Hetzelfde geldt ook ten aanzien van de chemische reacties. In beide gevallen belet dit gebrek aan kennis dat de automatisch bestuurde machines zodanig worden gebouwd dat zij zich ogenblikkelijk aanpassen aan de door de meetapparaten aangegeven wijzigingen.

2. *door het vervaardigen van stoffen met steeds hogere raffineringsgraad* (door het streven naar een steeds nauwkeuriger dosering van de bestanddelen bij mengsels, verbindingen of legeringen). Ter conferentie werd in dit verband naar voren gebracht dat aan de deskundigen, die na de oorlog ter bestudering van de produktiviteit naar de Verenigde Staten werden uitgezonden, vaak werd medegedeeld dat het in Amerika geen nut had de geleverde basisproducten te beproeven, aangezien hun samenstelling constant is; vooral de metalen werden hierbij bedoeld. Daardoor wordt kostbare tijd uitgespaard, hetgeen het rendement ten goede komt. Een tweede, nog groter, voordeel hierbij is dat bij de machinebouw onderbrekingen of afkeuringen wegens afwijkingen in het verwerkte metaal eveneens minder talrijk zijn (voorbeelden van hoge raffineringsgraad zijn: de produktie van elektrolytisch koper met een gehalte van 99,9 pCt. voor de elektrotechniek en de produktie van germanium dat ten hoogste een onzuiverheidsgraad heeft van een miljardste en dat gebruikt wordt voor de fabricage van transistors).

3. *door het industrieel gebruik van een steeds groter aantal gedifferentieerde grondstoffen*. De opkomst van de olie en de rubber heeft in de loop van de 19e eeuw de economie ingrijpend gewijzigd. Zonder deze producten was bijv. de ontwikkeling van het land- en luchtvervoer onmogelijk geweest. Van de nieuwe grondstoffen die men in de loop van de laatste vijftig jaar (in soms zeer kleine hoeveelheden) in verschillende, reeds lang ontgonnen, ertsen heeft aangetroffen noemen wij tantalium, vanadium, molybdeen, cosium, beryllium, gallium, germanium, niobium en zirconium.

4. *door het steeds meer produceren van synthetische produkten*. De door de natuur geleverde grondstoffen zijn tenslotte niet voldoende om in de toenemende behoeften van de mens te voorzien. Als belangrijkste voorbeelden, die eigenlijk weer een gehele reeks afzonderlijke stoffen omvatten, kunnen wij noemen: synthetische rubber, siliconen, kunstzijde, plastic, radio-actieve elementen.

De Euromarkt en de industriële ontwikkeling.

In het tweede rapport, getiteld: „De Euromarkt en de industriële ontwikkeling” wordt, na een aantal, onvermijdelijke, cultuur-filosofische opmerkingen over de inhoud van de „technische voortgang”, o.a. gezegd dat het streven naar een Euromarkt wordt gekenmerkt door het geloof dat deze vergroting van de werkruimte voor ons industriële leven ons kan helpen het „hogere” welzijn van onze bevolkingen na te streven maar ook dat het zeker niet bewezen is dat deze gang naar een verhoogd welzijn

alleen afhangt van een „technische vooruitgang” die slechts een meer doelmatige voortbrenging van stoffelijke goederen betekent.

Deze onjuiste gelijkstelling van de vooruitgang van het welzijn met de technische vooruitgang komt vooral voor bij technische specialisten. De specialist wordt gedreven door zijn overtuiging dat het in het belang van de gemeenschap is zijn opdrachten goed te vervullen en is weinig geneigd de betrekkelijkheid van het belang van zijn specialistische arbeid te zien. De onjuiste indentificatie doet zich ook voor bij de economist, die zich bezig houdt met de wetmatigheden van de menselijke behoeftebevrediging en daarbij uitgaat van de wetten der grote getallen. Hij is er weinig op ingesteld zich rekenschap te geven van de verscheidenheid van vervaardigingsprocessen en van de terugwerking van die verscheidenheid op de economische en sociale omgeving. Het geloof in de technische vooruitgang als blijvende en autonoom beslissende factor van de ontwikkeling van de mensheid is een erfelijkheidsbelasting uit het tijdperk van de versnelde groei van de techniek in de 19e eeuw.

Dit tweede rapport, dat een groot aantal punten aan de orde stelt (o.a. de verschillen in de technische ontwikkeling in Europa en de Verenigde Staten, de continuïteit in de voortbrenging als produktiviteitsfactor, de automatisering, de factoren die de industriële ontwikkeling beïnvloeden enz.) wordt besloten met de volgende conclusies:

1. het tot stand brengen van een Europese markt moet gericht zijn op een nieuwe structurering van de industriële productie met het oog op een verhoogd welzijn der bevolkingen. Deze nieuwe structurering wordt beïnvloed door de ontwikkeling der produktietechnieken, maar zij wordt niet bepaald door de technische vooruitgang. Het begrip technische vooruitgang als autonoom verschijnsel dat het sociale leven zou bepalen is een erfenis uit het eind van de 19e eeuw, waarvan wij ons moeten vrijmaken.

2. de gevolgen van de ontwikkeling der produktietechnieken lopen duidelijk uiteen voor de verschillende typen van industrie. Te onderscheiden zijn: geautomatiseerde industrieën met anonieme produkt- en vloeï (continu-)vervaardiging, industrieën op regionale basis, die zich aan de levenswijze van een groep cliënten aanpassen en ambachtelijke industrieën. Het is niet mogelijk om richtlijnen voor de herstructurering te formuleren, die gelijkelijk gelden voor de gehele industrie. Men zal in deze richtlijnen moeten differentiëren.

3. een soortelijke verscheidenheid bestaat er in de menselijke verhoudingen in verschillende typen van industrie. Dit stelt het vraagstuk van een gedifferentieerde sociale politiek volgens de typen van industrie. Daarbij zal men echter de moeilijkheden moeten oplossen die voortvloeien uit het contact tussen mensen die soortgelijke beroepen uitoefenen in verschillende typen van industrie. De onderzoekingen over dit vraagstuk worden op het ogenblik in nationaal kader verricht en zullen moeten worden geëördineerd.

Managers en economische groei.

Een interessant gegeven biedt ook hetgeen naar voren wordt gebracht in het derde rapport dat getiteld is: „Beschikbaar aantal managers en economische groei in de landen van de gemeenschappelijke markt”. In het begin van dit rapport wordt o.a. gesteld dat de invloed van de factor „investeringen” op de economische ontwikkeling in voldoende mate door de economen is bestudeerd.

Men heeft hierbij veelal als hypothese aangenomen dat er een constante betrekking bestaat tussen kapitaal en productie, dat, exacter uitgedrukt, het tempo waarin het nationaal inkomen toeneemt, afhankelijk is van het tempo waarin de investeringen toenemen (zie o.a. Cassel, Keynes, Domar, Harrod etc.).

Deze gedachte is voor degenen die het economisch beleid bepalen en daarbij naar expansie streven, aanleiding geweest om maatregelen te treffen die in hoofdzaak bedoeld zijn om de investeringen te doen toenemen, het sparen te organiseren, de nodige liquide middelen met het oog op de financiering der investeringen te verschaffen enz. Opgemerkt wordt dat de economische theorie zich echter niet langer beperkt tot deze eenzijdige beschouwing en zich op andere factoren richt, die even belangrijk zijn voor de economische groei als de investeringen. Met name wordt aandacht besteed aan de invloed die de toeneming van de werkgelegenheid enerzijds en de organisatie, de directie en de kwalitatieve factoren anderzijds, uitoefenen. De invloed van deze factoren is door een aantal studies reeds bevestigd en hier mag men dan aan vastknopen dat voor handhaving en verhoging van het tempo der economische expansie in de eerste plaats vereist is dat de factor „organisatie” met alle mogelijke middelen ontwikkeld en bevorderd wordt.

Ten aanzien van hetgeen hierover in dit rapport wordt behandeld, moeten wij volstaan met op de volgende punten te wijzen:

1. Uit de beschikbare statistische gegevens blijkt dat de ondernemers zich bewust zijn van de behoeften aan technisch kaderpersoneel in verband met de voortgezette technische overschakeling van de produktiestructuur. Daarentegen schijnen de ondernemers — volgens de aangegeven behoeften — niet ten volle het belang in te zien van een uitbreiding van het administratieve en commerciële kader- en van het directiepersoneel; deze laatste categorieën winnen steeds meer aan belang wegens de wijzigingen van het distributie-apparaat, de markt vormen en de directiemethoden.

2. Het expansietempo van onze economieën zal de komende jaren voor een belangrijk deel worden bepaald door de capaciteit van onze landen om hoog gekwalificeerd personeel en, meer in het bijzonder, leidinggevend personeel op te brengen.

3. Gezien het snelle tempo waarin de economische en technische veranderingen in Europa zich naar alle waarschijnlijkheid zullen voltrekken, kan de uitbreiding van het onderwijs dat buiten de ondernemingen wordt gegeven niet voldoende worden geacht om het hier behandelde probleem op te lossen. In de Verenigde Staten zijn de meeste grote ondernemingen, die een snelle groei kennen, overgegaan tot het opstellen en ten uitvoer leggen van programma's voor opleiding en verdere scholing van het leidinggevend personeel. Deze programma's hebben tot doel bij het leidinggevend personeel — op alle trappen — de wil te ontwikkelen tot opleiding van hun personeel en hen hiertoe de meest ruime middelen ter beschikking te stellen.

Men kan zeggen dat het wel zeker is dat de meeste Europese ondernemingen, die een sterke expansie ondergaan, zullen worden gedwongen dit voorbeeld te volgen. In dit perspectief is het belangrijk dat er zo nauw mogelijke betrekkingen worden onderhouden tussen de industrie en de universiteiten en hogescholen, zowel op het gebied van het onderwijs als op het gebied van wetenschappelijk

onderzoek. Deze vraagstukken verdienen grondiger te worden bestudeerd.

De sociale aanpassing van de werknemers aan het productieproces.

Van groot belang is ook het onderwerp van de inwerking van de technische vooruitgang en veranderingen op de werknemers. In het vierde rapport: „De sociale aanpassing van de werknemers aan de wijzigingen in het productieproces” wordt hier de nodige aandacht aan besteed. O.a. wordt het volgende gesteld:

„De voortdurende verandering van de technische bedrijfsinstallaties is weliswaar een belangrijke vorm van de technische ontwikkeling, maar niet de enige. Weliswaar zijn er in Europa nog nauwelijks gevallen bekend geworden dat ondernemingen hun fabriek in de plaats waar zij voorheen gevestigd waren stop zetten en deze na het oprichten van een nieuw bedrijf in een andere plaats met andere arbeidskrachten voortzetten, zoals herhaaldelijk in de Amerikaanse textielindustrie het geval was, maar naast de veranderingen in een bedrijf komen structuurveranderingen voor, die door het gebruik van nieuwe materialen of grondstoffen worden veroorzaakt en waarbij de produkten van een bepaalde industrietak, althans gedeeltelijk, door de produkten van een andere worden vervangen.

Beide vormen van de technische ontwikkeling hebben gedeeltelijk dezelfde sociale gevolgen en problemen, hoewel zij echter ook enige belangrijke verschillen vertonen. Deze liggen hoofdzakelijk in het feit dat technische vernieuwingen binnen de onderneming bijna altijd tot stand komen in vooruitstrevende en zich uitbreidende bedrijven welke, doordat zij economisch sterk zijn, de mogelijkheid bezitten ongewenste sociale gevolgen van deze veranderingen tegen te gaan, terwijl de structuurveranderingen er toe leiden dat er enerzijds expanderende industrietakken of ondernemingen bestaan waar tegenover anderzijds inkrimpende of op zijn minst stagnerende economische eenheden staan, zonder dat altijd een evenredige compensatie plaatsvindt.

Hieruit volgt, dat het in het eerste geval in veel grotere mate

mogelijk zal zijn ongewenste sociale gevolgen geheel te vermijden of binnen het bedrijf zelf op te vangen, terwijl dit bij de structuurveranderingen slechts in geringe mate zal gelukken. Hoewel het theoretisch noodzakelijk is een onderscheid te maken tussen deze beide vormen van technische veranderingen, dient men wel te bedenken dat beide vormen in de praktijk niet altijd zuiver van elkaar te scheiden zijn”.

Industriële en economische ontwikkeling.

Tot slot nog een enkele opmerking over het vijfde rapport dat door de Werkgroep Industrie is uitgebracht op de in het begin van dit artikel genoemde conferentie. Dit rapport, dat getiteld is: „Algemeen onderzoek van de factoren der industriële ontwikkeling in de Gemeenschap en hun invloed op de te verwachten groei der economische ontwikkeling”, handelt achtereenvolgens over factoren van algemene, menselijke en sociale aard. Voorts over de directe uitwerking die de toepassing van nieuwe technieken zal hebben op de variabelen die gewoonlijk in de modellen voor een economische prognose worden gebruikt, over modellen voor de prognose op lange termijn en over het belang voor de gemeenschappelijke markt om te beschikken over betrouwbare prognoses. Wat de modellen voor de prognoses op lange termijn aangaat wordt het belangrijke werk genoemd van Ingvar Svennilson: „Prospects of development in Western Europe 1955-1975” en wordt met enkele woorden gesproken over het onderzoek van de Svimez waarbij het rapport aantekent: „Langs een andere weg komt men eveneens (bij dit hiervóór genoemde onderzoek) tot de conclusie van Fourastié, dat niets minder technisch is dan de oorzaken van de technische ontwikkeling”.

Breukelen.

Drs. P. H. M. CREMERS.

Europa-bladwijzer

No. 11b

E.F.T.A.-E.E.G.

De „Europäische Wirtschaft” heeft op 30 oktober 1960 een speciaal nummer aan de elektronische industrie in E.E.G. en E.F.T.A. gewijd. De inhoud is ruimer dan de titel doet vermoeden, want naast de behandeling der bedrijfstakken van telefoon, radio en televisie, spoorwegen, energievoorziening, wordt nog een aantal aspecten van algemene integratie bij deze bedrijfstakken besproken.

In vorige Europa-bladwijzers vermeldden wij reeds enige literatuur, die handelde over de Zwitserse houding ten aanzien van de economische integratie in Europa. Hierbij ging het vooral om de vraag, of Zwitserland zich bij de E.E.G. of bij de Vrijhandelszone moest aansluiten. In „Europäische Wirtschaft” (no. 17, 1960, blz. 469-471) is een voorstander van aansluiting van Zwitserland bij de E.E.G. aan het woord, nl. *Dr. R. Eckert*. In hetzelfde blad (1960, no. 20) zien wij het antwoord hierop door *Dr. H. Frey* (Zwitserse Ambassade te Bonn), die een verdediger van de Zwitserse aansluiting bij de E.F.T.A. blijkt te zijn, alhoewel hij een toekomstige aansluiting bij de E.E.G. niet zonder meer buiten beschouwing wil laten.

In „Droit Social”, no. 6, juni 1960 maakt *Alfred Sauvy* de balans op van „Dix ans d'Europe”, de tien jaar sinds het lanceren van de gedachte der Gemeenschappen, „le premier coup de canon contre les fortifications seculaires, épaissies par le temps et des habitudes”. Na er nog eens aan herinnerd te hebben hoe moeilijk het vooral voor de

Fransen was om aan al die nieuwe ontwikkelingen te wennen, wijst hij erop, dat het aanvankelijke wantrouwen, dat vooral in economische kringen heerste, is omgeslagen in het verwachten van wonderen, hetgeen even gevaarlijk is. Hij vindt de oprichting van de E.V.A. een succes voor de E.E.G. Als de E.E.G. er niet zou zijn gekomen verkeerden wij nu nog in het stadium van „interminables palabres sur les vertus de l'échange commercial”. Een verfrissend geluid na al het geweeklaag over de „breuk” in Europa, en een lezenswaard artikel, dat ook nog een aantal interessante opmerkingen over aard en betekenis van de Amerikaanse investeringen in Europa bevat.

Fritz Berg („Möglichkeiten und Grenzen der wirtschaftlichen Integration Europas”, Europa Archiv, no. 21, 5 november 1960) is meer pessimistisch gestemd. In tegenstelling tot Sauvy, die als voorbeeld van de autarkische politiek van de Oosteuropese landen geeft, dat er in Tsjechoslowaakse industrieën een tekort aan arbeidskrachten is, terwijl even over de grens in Polen grote aantallen landarbeiders werkloos zijn, stelt Berg, dat er in Oost-Europa reeds verwezenlijkt is, wat men in West-Europa nog wil bereiken. Dat is één van de argumenten van zijn pleidooi voor een zo spoedig mogelijk samengaan van E.E.G. en E.V.A. (ook Sauvy vindt de huidige situatie „une mostrosité”), dat hij het meest nodig acht omdat anders „Fehl-investitionen” dreigen, die Europa zich niet kan veroorloven. Wijzend op de goede invloed, die de O.E.E.C. op

de toeneming van de wereldhandel heeft gehad, spreekt hij zich ten stelligste uit voor de vorming van regionale economische groeperingen, die geen economische blokken mogen en behoeven te zijn. Als vorm van het samengaan van E.E.G. en E.V.A. stelt hij de douane-unie in de zin van de G.A.T.T.-bepaling voor.

Een al even kritisch geïntegreerd door de huidige vormen van integratie vinden wij bij *Dr. I. Reuss* („Gibt es ein Zurück?“ „Europäische Wirtschaft“ van 15 december 1960, blz. 615-617). Op de vraag, of voor de Europese Commissies het „point of no return“ reeds is bereikt, geeft Reuss voor de E.G.K.S. een bevestigend, doch voor de E.E.G. een neutraal antwoord. Men is het er wel over eens, dat de tijd van nationale autarkische houdingen voorbij is, doch over de wijze en de mate van integratie in de E.E.G. staat nog niets vast.

Zeer lezenswaard is een analyse van de gemeenschappelijke markt in „Rechtskundig Weekblad“, 24e jrg, no. 6 van 9 oktober 1960, blz. 257-276. Daar vinden wij een betoog van de Belgische Secretaris-Generaal van Economische Zaken over de gemeenschappelijke markt in het groei-proces van de economische integratie. Economische integratie wordt geïnterpreteerd als economische éénwording binnen een geografisch gebied, waarvoor primair gelijke concurrentievoorwaarden aanwezig moeten zijn. Het artikel geeft een uitvoerige en duidelijke beschouwing over de werking van de gemeenschap, zowel naar binnen als naar buiten, van de invloed van de versnellingsprocedure, van de houding van derde landen ten aanzien van de gemeenschap en van de gemeenschap ten aanzien van de internationale organisatie. Een bijzonder boeiende verhandeling!

Stel de *Dr. Berg* (zie boven) een douane-unie gelijk de G.A.T.T. voor als vorm voor het samengaan van E.E.G. en E.V.A., *R. Ramoin* („Journal du Droit International“, 1960, no. 3, blz. 731-759, Frans/Engels, „The General Agreement on Tariffs and Trade“) bespreekt de mogelijkheden, de E.E.G. binnen het kader van het G.A.T.T. te passen, met name wat betreft de gelijkstelling van landen bij de internationale handel. Het artikel geeft overigens een kernachtige uiteenzetting over de wordingsgeschiedenis van het G.A.T.T., alsmede over de argumenten, naar voren gebracht bij het ontstaan daarvan. Daarop volgt de bespreking van de mogelijkheden om de E.E.G. binnen het G.A.T.T. te voegen. Tenslotte wordt op een heldere manier de huidige werkwijze van het G.A.T.T. behandeld aan de hand van in de praktijk voorkomende problemen, met een rubricering van de meest voorkomende vraagstukken.

De „Schriftenreihe zum Handbuch für Europäische Wirtschaft“ leverde een zeer lezenswaardige studie in „Europas Wirtschaftseinheit von Morgen“ (268 blz., 1960), die een résumé geeft van een seminarium, gehouden in het Europees Cultuurcentrum te Genève, waarbij men de positie van Europa in 1970 als uitgangspunt nam.

In dezelfde serie verscheen „Europas handelswirtschaftliche Einheit, Problematik und Wirklichkeiten“ door *K. Kermann* (Baden-Baden 1960, no. 16, 137 blz.). In het eerste deel toont de schrijver aan, dat de veel genoemde handelspolitieke eenheid van Europa nog lang niet aan haar verwekelijking toe is en daar, als de situatie zo blijft, als thans — wat betreft verschillende economische blokken, uitzonderingsbepalingen voor het landbouwbeleid, een niet-dwingend voorgeschreven gemeenschappelijke handelspolitiek — ook niet aan toe zal komen. Ook *Prof. Kermann* plaatst vervolgens de handelspolitieke mogelijkheden van

de E.E.G. in het kader van het G.A.T.T. en ziet een gedeeltelijke terugkeer op het pad door de O.E.E.C. bewaard, nl. door wederinvoering van contingenten, zij het onder beperkende bepalingen.

In het tweede deel wordt aan de hand van in- en uitvoergegevens het handelspatroon bepaald, in hoofdzaak voor het jaar 1957 van de E.E.G. en O.E.E.C.

Dr. W. Schlebitz bespreekt in de „Europäische Wirtschaft“ 1960, no. 17, blz. 463-465 de „Abschöpfungen an Stelle von Zöllen als agrarpolitisches Instrument“. De schrijver bedoelt hiermede de o.a. in Nederland gebruikelijke variabele heffingen en toeslagen op de prijs van ingevoerde agrarische producten. Het door de schrijver blijktens zijn opschrift aanwezig geachte verschil met invoerrechten is meer van praktische dan van theoretische aard. Volgens het Verdrag zijn deze maatregelen toegestaan. *Schlebitz* komt uiteindelijk tot de conclusie dat men eigenlijk even goed een stelsel van kwantitatieve invoerbeperkingen kan instellen, maar geheel overtuigend is zijn verdediging niet.

Een algemeen theoretische beschouwing over de douane-unie is verschenen van de hand van *R. G. Lipsey*: „The theory of customs unions — a general survey in „The Economic Journal“, september 1960, blz. 496-514. Dit artikel wil de bestudering van de gevolgen, veroorzaakt door het instellen van douane-unies stimuleren. Het geeft een bespreking van de bestaande literatuur, met name van *Viner*, *Scitowsky* en *Meade*. *Lipsey* komt tot de belangrijke conclusie dat het voordeel van een „customs union“ niet in eerste instantie wordt bepaald door de omvang van de internationale handel, maar afhankelijk is van de invoercontingenten uit derde landen. Als deze laag zijn, zullen hoge invoercontingenten uit het partnerland voordelig werken. Als het totale invoercontingent laag is, zal de „customs union“ eveneens voordelig werken. *Lipsey* past deze gedachte toe op E.E.G. en E.F.T.A. en ziet meer voordelen Verdoorn en *Johnson*).

E.B.U.-E.M.O.

Het nummer van november/december 1960 van de Franse „Revue d'Economie Politique“ is geheel gewijd aan het thema: „La Restauration des Monnaies Européennes“. Behalve een uitvoerige bibliografie over dit onderwerp staan er elf artikelen in van gezaghebbende auteurs. De Directeur-Generaal van het I.M.F., *Per Jacobsson*, wijdt een beschouwing aan „Les monnaies européennes et l'économie mondiale“; de voorzitter van de E.M.O., *H. K. Mansoldt*, geeft een overzicht van E.B.U. tot E.M.O.; de Directeur van de Bank voor Internationale Betalingen wijdt een beschouwing aan dat lichaam, *B. Triffin* (gewezen E.C.A.-functionaris en hoogleraar in Genève) bespreekt „Intégration économique européenne et politique monétaire“, terwijl de heren *Frère*, *Holtrop*, *Baffi*, *Veit* en *Rueff* respectievelijk Belgische, Nederlandse, Italiaanse, Duitse en Franse („la restauration du franc“) monetaire problemen behandelen. De inleiding is van de hand van *P. Dieterle* de epiloog „Vers une politique monétaire moderne“ van *R. Auboin*.

Europese monetaire politiek komt eveneens ter sprake in de „Revue du Marché Commun“, 1960, no. 28 (blz. 283-290). Hier vinden wij een bespreking van „l'Harmonisation des politiques monétaires au sein du marché commun“ van *Prof. M. Masoin*. In het Verdrag is geen gemeenschappelijke monetaire politiek voorgeschreven. Voordien

werkte men reeds samen op grond van de E.B.U. en nadien werd deze samenwerking door het instellen van convertibiliteit versterkt. De noodzaak voor het voeren van een gemeenschappelijke monetaire politiek vloeit voort uit het hogere doel, nl. dat van een gemeenschappelijke markt met een gelijk concurrentieregime. Daarbij komt dat men van land tot land via de betalingsbalansen binnen de gemeenschap de gevolgen van in- en/of deflatoire effecten zal kunnen vermijden.

Prof. Masoin meent, dat alle bekende vormen van nationale monetaire politiek ook kunnen dienen voor de gemeenschappelijke politiek op dit terrein. De gekozen vorm zal dan echter door alle partners geheel gelijk gebruikt moeten worden, omdat anders op nationaal niveau ongelijkheden kunnen ontstaan. Een gemeenschappelijke valuta wordt door hem nog te voorbarig geacht, zuiver op „overgangs“-overwegingen. Wel overweegt de schrijver de Centrale Banken min of meer ondergeschikt te maken aan de Commissie, die dan haar maatregelen dient af te stemmen op de betalingsbalans van de gemeenschap.

Bij Stenfert Kroese is het proefschrift van *J. N. Sterrenburg*: „l'Intégration monétaire” (168 blz.), verschenen waarin hij eerst de betekenis van de integratie in het algemeen bespreekt en daarin de monetaire integratie past. Monetaire integratie impliceert convertibiliteit, welk probleem eerst summier wordt geanalyseerd. Als systeem van wisselkoersen wordt dat van vaste koersen verkozen, waardoor de vaststelling van het geïntegreerde koersniveau een nieuw probleem wordt. De bespreking wordt besloten met de beschouwing van de plaats van de monetaire integratie binnen het doel van de gemeenschappelijke geldmarkt en de centrale plannen van de Commissie, alsmede die van de Gemeenschappelijke Centrale Bank. Tot slot worden enkele voorbeelden van (min of meer) monetaire integratie besproken.

De onderling ongelijke tred houdende maatregelen die dienen om het E.E.G.-Verdrag sneller uit te voeren dan in het Verdrag is voorzien, waren aanleiding voor *Maurice Half* (in „Politique Etrangère”, 1960, no. 3, blz. 265-275, „Deséquilibre dans les mesures d'accélération du traité de Rome”) de oorzaken die tot deze versnelling hebben geleid, nog eens onder de loep te nemen. Hij vergelijkt van land tot land de te verwachten gevolgen van de versnelling.

Een overzicht van de verschillende mogelijkheden voor het tariefniveau ten gevolge van de eerste versnellingsmaatregel, is te vinden in het kwartaalverslag van de Amsterdamse Bank, 1960, 3e kw., blz. 69-71.

Wie in het bijzonder in het verkeer in Europa belang stelt, wijzen wij op het „Europa Archiv”, 1960, (gecombineerde nummers 18-19, blz. 561-592), waarin *C. Woelker* („Fortschritte, Aufgaben und Ziele der europäischen Zusammenarbeit im Verkehr”) de ontwikkeling bespreekt van de verkeersintegratie binnen het raam van de E.C.E., van de Europese Ministers Conferentie en van de E.E.G., zowel uit algemeen standpunt als uit dat van het wegspoorweg- en binnenscheepvaartverkeer. Voor een goed inzicht in de samenhang en in de werkingssfeer der verschillende organisaties kunnen wij lezing van deze uiteenzetting aanbevelen.

Alain Peyrefitte (auteur van doorgaans boeiende artikelen in „Le Monde”) beziet („Politique Etrangère”, 1960, no. 4, blz. 393-407) de ontwikkeling in de verhouding tot de geassocieerde gebieden vanaf 1957, waarbij hij óók het gebruik van het ontwikkelingsfonds (art. 1 van „Toepas-

singsovereenkomst betreffende de associatie van landen en gebieden overzee met de Gemeenschap”) tot medio 1960 betreft. Hij bepaalt de positie der overzeese gebiedsdelen voor de datum van het versnellingsbesluit en de gevolgen van dat besluit. Tenslotte geeft hij een prognose over de positie van de E.E.G. bij het onafhankelijk worden der geassocieerde gebieden.

De schaduwzijde van de associatie wordt belicht in het „Europa Archiv” 1960, no. 23, blz. 695-706, („Eurfrika”) door *Th. Offermann*, die vooral over het Afrikaans bewustzijn en de toekomstige conceptie van de betrekkingen met Afrika spreekt. De Tübinger hoogleraar *Dr. Ernst Steindorff* heeft in het „Archiv des Völkerrechts” (8. Band, 4. Heft 1960, blz. 426-440) zijn tweede overzicht gegeven van „Die Europäischen Gemeinschaften in der Rechtsprechung”, waarin ditmaal de nadruk valt op de jurisprudentie van de nationale instanties. Dit is van bijzonder belang, omdat ook de nationale rechter een rol kan spelen bij de ontwikkeling van het Gemeenschapsrecht. De moeilijkheid ligt hier in het feit, dat een dergelijke nationale rechtspraak voor het buitenland nauwelijks toegankelijk is, wanneer er niet in het land zelf ruime publiciteit aan wordt gegeven. Steindorff heeft de belangrijkste Duitse en Nederlandse jurisprudentie besproken, welke vooral handelt over de mededingingsbepalingen in de E.G.K.S. en de E.E.G.

Als kleine aanvulling hierop zij voor de liefhebber nog vermeld, dat ondernemersovereenkomsten aangaande aansen verkoop van zeekeeft volgens *Prof. P. H. Teitgen* („Arrêt de la Cour d'Appel de Rennes du 9 décembre 1959”, note de P. H. Teitgen, „Droit Social” 1960, blz. 454-464) niet onder het kartelverbod van art. 85, E.E.G. vallen, omdat zeekeeft als visserijprodukt, dat is gelijkgesteld (art. 38, lid 1, E.E.G.) met landbouwprodukten, wegens art. 42, E.E.G. niet onder de werking van art. 85 valt.

Het ziet er trouwens naar uit, dat de onzekerheid over de betekenis van de beruchte artikelen 85 en 86, E.E.G. enigszins zal worden opgeheven door de eerste nadere kartelverordening ex. art. 87, die door de Europese Commissie is ontworpen en aan de Raad van Ministers is voorgelegd, die weer op zijn beurt het Europese Parlement en het Economisch en Sociaal Comité hierover raadpleegt. Zolang het ontwerp niet officieel wordt gepubliceerd, zal men geen commentaren aantreffen, al kan men een bescheiden begin hiervan lezen in het november-nummer van de „Revue du Marché Commun” (blz. 369-371), waarin *Prof. Robert Plaisant* een samenvatting van het ontwerp geeft, en in „Europäische Wirtschaft” (no. 22, blz. 604-610), waarin *Dr. W. Oberholte* de voorstellen van de Europese Commissie bespreekt.

Veel van wat er in de huidige situatie over de kartelbepalingen te zeggen valt kan men vinden in de twee preadviezen voor de Vereniging „Handelsrecht” door *Prof. Mr. M. Bos* en *Mr. B. Baardman* („De kartelbepalingen in het E.E.G.-Verdrag”, Zwolle 1960), waarin de schrijvers tot uiteenlopende conclusies komen ten aanzien van de fundamentele vragen van de onmiddellijke werking en betekenis van de artt. 85 en 86. Preadviseur Bos geeft een uitvoerige beschouwing over de interpretatie van verdragen in het algemeen en van het E.E.G.-Verdrag in het bijzonder, en is van oordeel dat de artt. 85 en 86 in enge zin moeten worden uitgelegd, hetgeen ertoe leidt dat Prof. Bos stelt dat het in het Verdrag gegeven kartelverbod vanaf 1 januari 1958 werking heeft gehad. De slotsom van Mr. Baardman is geheel anders, want deze meent dat de bepalingen vooralsnog de onderdanen der lid-staten niet binden.

Dr. Martha Weser vervolgt haar gedegen studie („Les conflits de jurisdiction dans le cadre du Marché Commun” in „Revue Critique de Droit International Privé”, no. 2, avril-juin 1960, blz. 151-173 en no. 3, juillet-septembre 1960, blz. 313-334; de twee voorafgaande afleveringen verschenen in deze Revue 1959, blz. 613 e.v. en 1960, blz. 21 e.v.), waarin zij uitvoerig de wenselijkheid bespreekt van een multilateraal verdrag tussen de lid-staten, dat de competentie van de rechter en de tenuitvoerlegging van vonnissen in de zes landen zou regelen. De structuur van dergelijke verdragen wordt aan de hand van diverse voorbeelden besproken. In het derde deel van de studie wordt de positie van elk der staten afzonderlijk onderzocht; de vierde aflevering is geheel aan Frankrijk gewijd. Voorbeelden tonen ook hier de wenselijkheid van een dergelijk tractaat aan.

Onder de titel „Le Fonds Social Européen” vinden wij een zeer lezenswaardig artikel van de hand van *J. Tessier*, Secretaris-Generaal van het Internationale Verbond van Chr. Vakverenigingen, in de „Revue du Marché Commun” 1960, no. 29, blz. 325-338. Na een interpretatie van de artt. 123 t/m 128, 200 en 203 van het Verdrag, wordt het Reglement van het Fonds besproken; vervolgens de plaats van het Fonds binnen de gemeenschappelijke werkgelegenheidspolitiek. Hieruit komen automatisch de lacunes in het Verdrag naar voren, nl. het fonds is niet bedoeld voor zelfstandigen, noch voor werknemers in de geassocieerde gebieden en mag evenmin worden gebruikt voor huisvestingsdoeleinden als voor verplaatsingskosten. Deze laatste elementen worden door de schrijver van groot belang geacht voor het doen slagen van een werkgelegenheidspolitiek en voor de bevordering van de mobiliteit van de arbeid. Tenslotte wordt de taak van het Comité van het Sociale Fonds onder de loep genomen, mede ten aanzien van de problemen der beroepsvorming.

Het Europese Sociale Fonds is eveneens het onderwerp van een beschouwing van de Directeur van dit Fonds, *Dr. Van Dierendonck* („Droit Social”, 23e jrg., no. 11, november 1960; zie ook dezelfde schrijver in „Sociaal Maandblad Arbeid”, 1960, blz. 327-341), waarin hij een overzicht geeft van de werkzaamheden van het Fonds in de eerste 2½ jaar van zijn bestaan. *Dr. Van Dierendonck* merkt op, dat bij het Fonds wensen en verlangens leven om verder te gaan dan mogelijk is door de strikte beperking van de werkzaamheden ex art. 125.

„Europäische Wirtschaft” (no. 20, 1960, blz. 526-529) geeft een verslag van een redevoering van *Dr. W. Dorr*

over de invloed van de sociale verzekering op het concurrentievermogen.

E.G.K.S.

P. M. Juret („Observations sur la motivation des décisions juridictionnelles internationales”, „Revue Générale de droit international public”, 1960, blz. 516-595) staat stil bij de motivering in de rechtspraak van het Hof der E.G.K.S. (thans Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen). Hij vergelijkt deze met de motivering, zoals die is gegeven in de arresten van het Permanente Hof en het Internationale Hof van Justitie. De uitspraken van het Europese Hof acht *Juret* bondiger en helderder dan die der beide laatstgenoemde instanties.

De H.A. heeft in een beschikking (H.A., -7 september 1960, no. 22-60, Publikatieblad, blz. 1248), die werd ingegeven door de jurisprudentie van het Hof van Justitie, de vorm, de toezending en eventueel de publikatie van de algemene en individuele beschikkingen, aanbevelingen en adviezen van de H.A. vastgelegd en beoogt daarmee aan belanghebbenden zekerheid te geven wanneer men wel en wanneer men niet met een voor beroep vatbare beslissing heeft te maken.

Dr. Everling wijdt een artikel aan die beschikking („Der Betriebsberater”, 10 december 1960, blz. 1303) en merkt terecht op dat die zekerheid slechts in beperkte mate kan worden gegeven, omdat de rechtspraak leert dat het bij het beantwoorden van de vraag of een bepaalde handeling als een beschikking is aan te merken, niet op de vorm maar op de inhoud van die handeling aankomt. Dat kan de H.A. door haar beschikking van 7 september niet veranderen. Ook in de toekomst moeten belanghebbenden dus nagaan of de hen betreffende handeling naar haar inhoud een beschikking is, waartegen men de beroepstermijn niet mag laten verlopen. Zulk een beschikking is evenwel, zoals *Everling* opmerkt, vernietigbaar op grond van schending van wezenlijke vormvoorschriften. De betekenis van de nieuwe regeling is dat zij die wezenlijke vormvoorschriften bevat.

In „Europa Archiv”, 1960, no. 23, blz. 707-719, bespreekt *B. Schloh* de financiële en investeringspolitiek der Hoge Autoriteit. In dit artikel ontwikkelt de auteur de vraagstelling of de H.A. door kan (economisch wenselijk) en mag (juridisch mogelijk) gaan met een eigen politiek.

EUROPA-INSTITUUT

Leiden.

van de rijksuniversiteit te Leiden.

INGEZONDEN STUK

Zijn de huren te laag?

De heer C. Zoutendijk te Amsterdam schrijft ons:

Met enkele opmerkingen zou ik op het in „E.-S.B.” van 7 december 1960 gepubliceerde artikel „Woningnood, woonkosten en de behoefte aan middenstandswoningen”, van de hand van de heer C. P. A. Bakker te Utrecht, willen ingaan, meer in het bijzonder op de paragraaf „Zijn de huren te hoog?”.

Daar is dan de zinsnede: „..... dat men er zonder deugdelijke gronden steeds van uit gaat, dat een arbeider niet meer dan een zesde deel van zijn bruto-inkomen aan huur voor een woning mag besteden”. In de eerste plaats het begrip „arbeider”. Wie wordt daarmee bedoeld? De ongeschoolde arbeider, of ook de hooggekwalificeerde

vakman in enige tak van industrie? Beiden zijn immers arbeider in die zin, dat zij in hun levensonderhoud voorzien door het tegen loon voor derden verrichten van arbeid. Ook het begrip „bruto-inkomen” is te weinig gedefinieerd; is dat het inkomen van het hoofd van het gezin of het totale gezinsinkomen?

Dus „..... zonder deugdelijke gronden..... niet meer dan een zesde deel.....”. Inderdaad zonder deugdelijke gronden, daarin zijn wij het eens. Indien men te rade gaat bij de vele publikaties, die in de loop van de jaren, sedert het einde van de vorige eeuw zelfs, zijn verschenen over het onderwerp „huur/inkomen”, dan valt het op, dat nog niemand er in is geslaagd langs theoretisch-wetenschap-

pelijke weg een juiste verhouding huur/inkomen te berekenen. Wel heeft men op grond van statistische waarnemingen kunnen vaststellen, dat de verhouding huur/inkomen op zekere tijdstippen *gemiddeld* $\frac{1}{6}$ à $\frac{1}{7}$ is geweest, maar met een spreiding van groter dan $\frac{1}{4}$ tot kleiner dan $\frac{1}{10}$, hetgeen o.a. wordt veroorzaakt door het heel natuurlijke feit, dat de hooggekwalificeerde vakman een relatief geringer deel van zijn inkomen aan huur besteedt dan de ongeschoolde (Wet van Schwabe). Een algemeen geldende norm is daardoor niet toe te passen.

Moet er nu uit het feit, dat in het verleden een bepaalde verhouding tussen inkomen en een bepaalde uitgavenpost, bijv. huur, is geconstateerd zonder meer worden geconcludeerd, dat diezelfde verhouding ook nu als de enig juiste moet worden beschouwd? M.i. beslist niet. Dat zou namelijk betekenen, dat bijv. schoenen op het ogenblik te duur zijn. Immers, in 1938 kostte een paar herenschoenen van redelijke kwaliteit ca. f. 5 bij een inkomen van een vakman van ca. f. 30 per week. Die schoenen kostten dus $\frac{1}{6}$ van een weekloon. Betrekken wij die verhouding op het huidige ogenblik, dan zou een paar schoenen $\frac{1}{6}$ van ca. f. 100, d.w.z. ca. f. 17 mogen kosten. In werkelijkheid ligt de prijs van een paar vergelijkbare herenschoenen thans tussen f. 25 en f. 30, zodat wij moeten concluderen, dat men teveel voor schoeisel uitgeeft!

Deze redenering kan men voor velerlei artikelen opzetten met wisselende uitkomst; het is allemaal even dwaas, want 1960 is toch niet te vergelijken met 1935 of 1924 of 1890. Het enige, dat men met dergelijke vergelijkingen ontdekt, is, dat de prijzenstructuur langzaam maar zeker, door welke oorzaken dan ook, verandert.

Een andere redenering is: zou men iedere, op enig tijdstip geconstateerde, relatie tussen de afzonderlijke uitgavenposten en het inkomen als voor alle tijden geldend gaan beschouwen en op enigerlei wijze constant gaan houden, dan zouden alle dynamiek en vooruitgang uit het economisch leven zijn uitgebannen en zou de statische maatschappij een feit zijn geworden.

De heer Bakker zegt: „Deze norm, welke onder vooroorlogse omstandigheden misschien juist was, is thans niet meer bruikbaar en wel in de eerste plaats omdat de welvaart thans groter is. . . . Men kan dit oplossen door. . . . de norm hoger te stellen, dus bijv. op een vijfde deel”.

Gestegen welvaart betekent, dat men voor bepaalde bestaande bestedingen een relatief geringer deel van zijn inkomen aanwendt dan vóór de welvaarsstijging. Dit is gemakkelijk in te zien indien men zich realiseert, dat gestegen welvaart zich uit in een ruimere voorziening met goederen, hetzij grotere kwantiteit en/of kwaliteit van de tot nog toe gekochte goederen, hetzij nieuwe kwantiteiten van voorheen niet bereikbare of niet bestaande goederen. Bestedingen voor de additionele goederen zijn dank zij de welvaartsverhoging (lees: reële inkomensstijging) mogelijk geworden; het traditionele goederenpakket en ook de afzonderlijke goederen van dat pakket vragen dus relatief minder van het inkomen dan voorheen. M.a.w.: bij gestegen welvaart zouden wij moeten constateren, dat de uitgaven voor woninghuur relatief zijn gedaald, analoog aan de Wet van Schwabe dynamisch gezien.

Constateren wij een relatief gelijk blijven of zelfs relatief stijgen van de uitgaven voor woongenot bij gelijkgebleven hoeveelheid en kwaliteit van dat woongenot, dan hebben er verschuivingen in de prijzenstructuur plaatsgevonden,

waarmede men lang niet altijd vrede behoeft te hebben. In de huidige omstandigheden bijv. zijn de hoge huren van de nieuwbouw een rechtstreeks gevolg van hoge bouwkosten. Die hoge bouwkosten vragen dus onze bijzondere aandacht en er dienen maatregelen te worden genomen die ten doel hebben de uit de bouwkosten resulterende huren tot een meer aanvaardbaar peil terug te brengen. Maar de oplossing mag niet worden gevonden in het zonder meer verhogen van een norm. Men mag relatief gelijkblijvende of gestegen uitgaven voor woongenot bij gestegen welvaart alléén accepteren indien de hoeveelheid en/of kwaliteit van dat woongenot gelijk met of meer dan de welvaart blijkt te zijn gestegen. In dat geval heeft de Wet van Schwabe haar geldigheid behouden, want de grotere hoeveelheid resp. kwaliteit van het woongenot zijn te beschouwen als door de welvaartsvergroting bereikbaar geworden additionele goederen; de vroegere hoeveelheid en kwaliteit woongenot, die in het huidige woongenot zijn geïncorporeerd, vragen dan thans een relatief geringer deel van het inkomen.

Vervolgens nog enkele opmerkingen over een aantal andere punten uit de betreffende paragraaf van het aangehaalde artikel. Bijv.: „Het bezwaar tegen hogere huren spruit niet zozeer voort uit het feit, dat de arbeider deze huren niet *kan* betalen, als wel uit het feit, dat men deze niet *wil* betalen, omdat er zoveel gelijkwaardige woonruimte is, waarvoor de huur op een aanzienlijk lager niveau ligt (30 tot 40 pCt. lager, in het bijzonder bij vooroorlogse woningen)”.

Aannemende, dat de huren van vooroorlogse woningen inderdaad 30 tot 40 pCt. lager liggen dan van thans gereedkomende woningen, zou moeten worden aangetoond, dat die vooroorlogse woningen, of tenminste vele daarvan, *gelijkwaardig* zijn aan wat thans wordt gebouwd. Beschouwen wij bijv. Amsterdam dan blijkt, dat niet minder dan 49 pCt. d.i. vrijwel de helft, van de ca. 224.000 ten tijde van de Algemene Woningtelling 1956 bewoonde gewone woningen zonder bedrijf van vóór 1918 dateren! Zesenzeventig procent, dus driekwart, dateren van vóór 1930, 86 pCt. van vóór 1935 en 90 pCt. van vóór 1940. Er blijft dus van „zoveel gelijkwaardige woonruimte” niet veel over; ik zou tenminste de 49 pCt. vóór 1918 en zelfs de 76 pCt. vóór 1930 gebouwde woningen niet graag als gelijkwaardig aan wat thans tot stand komt beschouwen. Daarvoor zijn de stedenbouwkundige en woontechnische aspecten te veel veranderd. Nu mag, zoals hiervoor uiteengezet, voor groter woongenot ook een meerprijs (i.c. een meerhuur) worden betaald, mits die meerprijs in redelijke verhouding blijft staan tot het extra aan woongenot. M.i. schort het bij de nieuwbouw van dit ogenblik juist daar aan en dientengevolge moet er worden gesproken van niet *kunnen* betalen.

Kortelings heeft men uitgerekend hoe hoog de wekelijkse uitgaven voor de allernoodzakelijkste levensbehoeften en vaste lasten *exclusief* huur maar *inclusief* loonbelasting, A.O.W.- en andere sociale verzekeringspremies voor een gezin van man, vrouw en twee kinderen zouden kunnen zijn. Dat bleek f. 80,83 te zijn. De minder- en minstdraagkrachtigen, die een bruto-weekloon van ca. f. 80 hebben, blijken dus in het geheel geen huur te kunnen betalen, tenzij zij beknibbelen op hun dagelijkse levensbehoeften ¹⁾!

Dat het voor de oorlog veelvuldig voorkwam, „dat geschoolde arbeiders en lagere ambtenaren de norm van een

zesde deel van het inkomen met f. 1 à f. 2 per week overschreden om in een „betere buurt” te kunnen wonen” is niets bijzonders; men mag immers niet van een „norm” spreken en de genoemde afwijkingen van het geconstateerde gemiddelde (wat de zogeheten norm eigenlijk is) moeten op rekening van de spreiding in de relatie-huur/inkomen worden geschreven.

„Ook toen was dubbele bewoning van een eengezinshuis op „betere stand” geen uitzondering” is geen bewijs voor het op „betere stand” willen wonen maar simpelweg het gevolg van het feit, dat de huur van een halve woning op betere stand lager was dan de gehele huur van een qua woonruimte daarmee vergelijkbare „arbeiderswoning”.

Tenslotte de mening van de heer Bakker, dat door het brengen van alle huren op het niveau van de huren van de nieuwste woningen „bovendien een deel van de kunstmatig opgeroepen vraag naar woonruimte, afkomstig van jeugdigen, die nog niet voldoende verdienen, zal verdwijnen”. Dat men woonruimte zou vragen, omdat de huren laag zijn is onjuist. Neen, woonruimte wordt gevraagd, omdat men die nodig heeft. En omdat de vraag naar woonruimte meer afhankelijk is van de behoefte dan van de huurprijs is die vraag zeer weinig elastisch! Een hoog huurpeil stimuleert de vraag naar kleine, technisch minder goed uitgeruste woningen, omdat die — globaal gezien — de laagste huren hebben.

¹⁾ Adres dd. 29 september 1960 van de Federatie van Rotterdamse Woningbouwcorporaties aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Rotterdam. Zie het maandblad van de Nationale Woningraad „De Woningbouwvereniging”, no. 9 van september 1960.

NASCHRIFT

De opmerkingen van de heer C. Zoutendijk geven mij aanleiding tot de volgende kanttekeningen:

1. Mijn opvatting, dat wij thans de norm voor de verhouding „huur/inkomen” wat hoger kunnen stellen dan vóór de oorlog, drukt geen wenselijkheid doch een mogelijkheid uit. Daarmede keer ik mij tegen degenen die maar blijven roepen dat niet meer huur betaald kan worden, en wel in het bijzonder tegen degenen die op die grond slechts meergezinswoningen willen bouwen en de bouw van eengezinshuizen beperken of, erger nog, tegenwerken.

2. De hoge bouwkosten zijn er de oorzaak van dat een deel van de algemene welvaartsverhoging afvloeit naar de aannemers en hun werknemers. Dit is voor degenen die op een nieuwe woning aangewezen zijn niet zo prettig. Onrechtvaardig is slechts dat de overheidsmaatregelen ertoe leiden, dat deze welvaartsvermindering zo ongelijkmatig door de bevolking wordt gedragen.

3. Het voorbeeld ontleend aan de toestand te Amsterdam acht ik niet gelukkig. De verhoudingen liggen daar vanouds op verschillende punten anders dan vrijwel overal elders in het land. Wie vóór de oorlog een eengezinshuis wilde hebben kon, ondanks trein- of tramkosten, voordeliger in Haarlem wonen.

4. Volgens het hierboven genoemde normatieve budget zou een gezin met twee kinderen in Rotterdam boven de huur nog f. 80,83 per week nodig hebben voor de *allernoodzakelijkste* levensbehoeften. Inclusief huur betekent dit f. 90 à f. 100 per week. Dit was

Maar het aantal gevraagde woningen zal vrijwel niet lager liggen dan bij een lager huurniveau. Dit is wat zeer velen hardnekkig uit het oog verliezen wanneer zij stellen, dat de woningnood (zij bedoelen het woningtekort) in zeer korte tijd kan worden opgeheven door de huren vrij te laten. Bij een forse huurstijging zal door de geringe elasticiteit van de vraag het *tekort* in economische zin maar zeer weinig dalen; de *woningnood* wordt echter voor onbepaalde tijd bestendig, doordat het hoge huurpeil dwingt tot het aanvaarden van een lage woonstandaard.

Resumerend kunnen wij dus vaststellen:

dat het stellen van een vaste norm t.a.v. de relatie huur/inkomen nog niet mogelijk is gebleken. De op enig tijdstip geconstateerde gemiddelde verhouding van huur en inkomen moet vanwege de grote spreiding in de verschijnselen en de grote afhankelijkheid van de algemene welvaartssituatie met de grootste omzichtigheid worden gehanteerd;

dat niet a priori moet worden gedacht aan het verhogen van een veronderstelde norm als woningen onbetaalbaar zijn geworden, maar dat de factoren, die leiden tot stijging van de huren moeten worden geanalyseerd en dat er middelen moeten worden beraamd om die stijging binnen aanvaardbare grenzen te houden;

dat huurverhoging niet kan bijdragen tot vermindering van het woningtekort, doch integendeel tendert tot verschuiving van de woningnood naar de laagste inkomensklassen en tot bestending van die nood. Huurverhoging is evenmin het aangewezen instrument om hoge bouwkosten te bestrijden; de bouwkosten blijken juist de huurverhogingen te volgen door steeds hoger te worden.

mij niet bekend. Aangezien ik wel weet dat de helft van de Rotterdamse werknemers met twee kinderen dit bedrag niet haalt, lijkt mij een spoedige algemene staking aldaar niet denkbeeldig. Ik vraag mij af waar die Rotterdammers van roken en snoepen. Of zijn die uitgaven misschien tot het *allernoodzakelijkste* gerekend?

5. Ik acht het onjuist de behoefte aan woningen zonder meer als een datum te beschouwen. De vraag naar woningen hangt onder normale omstandigheden stellig voor een deel af van het huurpeil, omdat het huurpeil een van de factoren is welke bepalen of een jongeman voldoende verdient om een gezin te kunnen stichten.

6. Woningnood is meer een sociaal dan een economisch begrip. In de ogen van velen zal er altijd woningnood zijn, omdat men steeds hogere eisen aan het wonen stelt, waardoor op de keper beschouwd elke woning weer verouderd is zodra deze is gereedgekomen. Anderen denken daar anders over. Er zijn bewoners van eenvoudige, kleine woningen die er niet uit willen omdat zij bijv. de voorkeur geven aan het genot van een tweedehandsauto boven dat van een grotere, van meer comfort voorziene woning. Maar er zijn er nog meer die gaarne f. 2 of f. 3 per week méér willen uitgeven om in de plaats van een etagewoning een eengezinshuis te bewonen met een tuintje, dat als object van vrijetijdsbesteding kan dienen of waarin kinderen veilig kunnen spelen, eventueel met een eigen zandbak (afgesloten voor loslopende hon-

den en katten). Deze gronden en een open oog voor de mogelijkheden van verdere welvaartsvergroting gaven mij aanleiding tot een pleidooi voor de bouw van meer eengezinshuizen in de plaats van meergezinswoningen welke slechts worden geaccepteerd omdat er geen of onvoldoende eengezinshuizen worden gebouwd.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

BOEKBESPREKINGEN

Dr. J. V. Servotte: *Viertalig woordenboek voor handel en financiën. Uitgave van Brepols en J. M. Meulenhoff, Brussel/Amsterdam, 2e herziene en vermeerderde druk, 955 blz., f. 32,50.*

Degenen die in vreemde talen zakenbrieven moeten schrijven, welke boven het standaardtype uitgaan, dan wel rapporten moeten samenstellen, zullen vaak behoefte gevoelen aan een woordenboek, dat is toegespitst op economische, juridische, financiële en handelstermen. In

deze behoefte beoogt het in de titel genoemde werk te voorzien.

De woorden en uitdrukkingen zijn, uitgaande van het Franse woord, alfabetisch gerangschikt; achter de Franse term staan de Nederlandse, Engelse en Duitse equivalenten. Voor deze laatste drie talen is dan achter in het boek een index opgenomen, zodat men toch in alle talen de alfabetische weg kan bewandelen. Door deze opzet is het boek voor Franstaligen het handigst: zij behoeven alleen maar in het hoofdbek te kijken; de overige gebruikers moeten eerst „hun” index en dan pas het eigenlijke woordenboek raadplegen. Bovendien brengt de rangschikking volgens het Frans met zich, dat met elkaar verwante woorden, door hun andere wijze van constructie, in de andere talen soms ver van elkaar komen te staan. Zo is bijv. het woord „werkgelegenheid” — gerangschikt volgens „emploi” — te vinden op blz. 258, maar „werkgelegenheidspolitiek” — gerangschikt volgens „politique de plein emploi” — eerst op blz. 530. Evenzo „code” op blz. 108, maar „codetelegram” op blz. 706. Hiervan zijn nog vele voorbeelden te geven.

Feilloos zijn boek en index niet. Enkele voorbeelden:

Raad van Adviseurs

Bladerende in een oud nummer van „Harvard Business Review” (november 1959) kwam ik een artikel tegen van Louis E. Newman, getiteld „Advice for Small Company Presidents”. Deze Newman was benoemd tot directeur van een familiezaak, en hij gevoelde zich op die post eenzaam. Over moeilijke beleidsbeslissingen kon hij de mening vragen van zijn naaste medewerkers, maar die zijn nooit helemaal openhartige adviseurs van hun chef. Zij zullen nooit aan hun chef vierkant in zijn gezicht zeggen wanneer zij ernstige kritiek op hem hebben, dat is in strijd met de gezagsverhoudingen. Hier bestaat de paradox dat de eigenschappen die iemand een goede ondergeschikte chef maken zijn waarde als adviseur voor zijn chef verminderen, zo schrijft Newman.

Newman overwoog toen zijn Raad van Commissarissen nauwer te betrekken in overleg over allerlei beleidskwesties. De moeilijkheid was echter dat die Raad niet zodanig was samengesteld dat men daarin de adviseurs vond waaraan de directeur in zijn zorgen het meeste behoefte had. De Raad van Commissarissen was op geheel andere overwegingen samengesteld. De president (directeur) had geen invloed op de samenstelling van die Raad, maar zelfs als hij die wel had gehad, hoe zou het hem dan zijn gelukt de door hem gezochte lieden bereid te vinden zitting te nemen in de Raad van Commissarissen van een voor Amerikaanse verhoudingen kleine maatschappij, een functie die verantwoordelijkheid naar buiten en grote zorgen kan meebrengen?

De oplossing werd gevonden door een Raad

van Adviseurs aan te stellen, van vier man. Eén van een efficiency-bureau; één gepensioneerd financieel-administratief man, ex vice-president van een grote maatschappij; één marketing man, ex-president van een grote maatschappij; één fabrieksman, president van een flink bedrijf. Deze Raad komt om de maand een dag bijeen met de president en soms ook met één of meer van de chefs daarbij.

De besprekingen met deze Raad hebben de directeur veel steun gegeven in moeilijke beslissingen. Voor ingrijpende beslissingen, zoals het veranderen van de marktpolitiek, beperking van het assortissement en de opheffing van een verlieslatende afdeling welke het ontslag van 150 man meebracht, zou hij in zijn eentje lang hebben gearzeld. Het overleg met deze adviseurs, die noch zijn superieuren noch zijn ondergeschikten waren maar gewoon onafhankelijke gelijken, verhelderde zijn inzicht en gaf hem besluitvaardigheid. Zij spaarden hun kritiek ook niet.

Ook in andere moeilijke zaken, zoals het vinden van de juiste beloningsregeling voor sleutelfiguren, en het maken van afvloeiingsregelingen voor personeelsleden, bleek deze Raad van Adviseurs een grote steun voor de directie op te leveren.

De kosten hiervan vielen nogal mee, minder dan \$ 12.000 per jaar. Voor de adviseurs bleek de sport van het adviseren een groter rol te spelen dan de beloning. Hun beloning werd op een eenvoudige wijze bepaald, nl. hetzelfde tarief dat een beroepsadviseur voor een dag adviseren pleegt te berekenen.

Overveen.

Dr. F. W. C. BLOM.

in de Nederlandse index staat, dat „aatomsplitsing” op blz. 44 is te vinden, maar het staat op blz. 476; „alimentatiegelden” worden genoemd, „alimentatie” en „alimentatieplicht” niet; „bederven” treft men aan in de zin van „de markt bederven”, „bederflijke waar” konden wij niet vinden, wèl „bedorven goederen”; het woord „hoogovens” zochten wij tevergeefs en het feit dat wij nu wel in drie vreemde talen „borstelfabriek” kunnen zeggen, vermag deze omissie niet te compenseren.

Over het geheel genomen is het boek echter zeer bruikbaar. De schrijver heeft met veel kennis van zaken zoveel woorden en uitdrukkingen vermeld, dat men — mits natuurlijk grammaticaal onderlegd — over zeer uiteenlopende zakelijke en economische onderwerpen kan schrijven. Op subtiele wijze heeft hij kans gezien voor enkele voor de hand liggende fouten te waarschuwen. Zo zal de gebruiker wat verbaasd zijn een woord als „boomsoorten” in de index te vinden. Na raadpleging van het woordenboek zal het echter dagen: het Franse woord „essence” is benzine; „essences” echter geen „soorten benzine” maar

„boomsoorten”. Nuttig is, dat de namen van landen en steden, de jaarindelingen en de namen der feestdagen, alsmede die der munteenheden en maten en gewichten in afzonderlijke lijsten zijn opgenomen. Hetzelfde geldt voor de — jammer genoeg wel wat summier — vermelding van afkortingen en voor de overzichten van titulatuur, adressering en slotformules, welke laatste het mogelijk maken iedere brief ook tot een goed einde te brengen. Het boek heeft ons in de praktijk al menige goede dienst bewezen.

Leeuwarden.

Z.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De situatie op de geldmarkt is in de afgelopen week niet wezenlijk veranderd. De grote ruimte is blijven bestaan, eerder zelfs nog toegenomen, omdat De Neder-

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

wereld-concern
op het gebied
van o.a.
telecommunicatie
en elektronika

met 80.000 werknemers in West-Europa, vestigt in Brussel een Directie-Europa, teneinde het beleid bij de verschillende Europese maatschappijen te coördineren.

Voor deze toporganisatie wordt gezocht een

directeur

die zich speciaal zal bezighouden met het beleid ten aanzien van *marktonderzoek, verkoopplanning, verkoopbevordering en verkooporganisatie*, teneinde een coördinatie op deze gebieden tot stand te brengen bij de verschillende Europese maatschappijen. Het betreft hier duurzame consumptiegoederen, zoals *radio, televisie, koelkasten* en dergelijke. Tevens zal hij het ontwikkelde beleid op het gebied van *marktonderzoek*, enz., met zijn staf doen verwezenlijken bij de verschillende maatschappijen.

In aanmerking komen topfunctionarissen, die zich op de bovenomschreven gebieden gespecialiseerd hebben en die gewend zijn op dit terrein in concern-verband te werken. Leeftijd 35-50 jaar. Behersing van de moderne talen in woord en geschrift. Salaris in topklasse op internationale basis.

Contacten zullen uiteraard op de meest vertrouwelijke en discrete wijze behandeld worden. Aan geïnteresseerden worden nadere inlichtingen verstrekt door

Amsterdam
Leidsestraat 74
Tel. 020-65316, 62953

bureau
j. van de kieft n.v.
organisatie- en
beleidsconsulenten

of persoonlijk door
J. van de Kieft, Koning Willem-III-laan 4 te Blaricum (Tel. 02953-4450)

landsche Bank het in januari aan de banken verkochte schatkistpapier via de Staat wederom in haar portefeuille opnam. Tegen sommige verwachting in heeft de Centrale Bank het kasreservepercentage bij het ingaan van de nieuwe kasreserveperiode op 22 februari niet verhoogd. Wellicht dat men op de Turfmarkt wil afwachten hoe de kaarten liggen na de storting op de staatslening en verder zullen de optimistische verwachtingen van het Centraal Planbureau t.a.v. de gang van zaken in 1961 de Centrale Bank mogelijk terughoudend hebben gemaakt. De storting op de staatslening op 1 maart zal zonder enige moeilijkheid door het bankwezen kunnen worden geëffectueerd, waarbij de markt niet verwacht, dat in betekenende mate van de mogelijkheid tot inlevering van schatkistpapier gebruik zal worden gemaakt.

De overvloed op de markt in ons land heeft de prikkel om tot uitzetting in het buitenland over te gaan uiteraard bij de banken vergroot. In de laatste weken schijnen er wel mogelijkheden te zijn geweest, niet zo zeer in de geldmarktsfeer, zoals aankoop van schatkistpapier, als wel in de kredietverlening, vooral in guldens, aan buitenlandse

banken en ondernemingen. De Nederlandsche Bank heeft enkele malen dollars afgegeven tegen marktkoersen. Men heeft hierin een politiek van drainering van de binnenlandse geldmarkt gezien, doch het is de vraag of dit het primaire motief is geweest. Het kan ook zijn; dat de overwegingen meer in het gebied van de valutamarkt hebben gelegen.

Kapitaalmarkt.

Het Centraal Economisch Plan 1961 onthult ons, dat 1960 ook wat vraag en aanbod op de kapitaalmarkt betreft, een topjaar is geweest. De besparingen hebben f. 9,15 mrd. bedragen (1959 f. 7,92 mrd.) en het netto aanbod als gevolg van effectentransacties met het buitenland, d.w.z. de uitvoer van effecten onder aftrek van de import van fondsen, heeft f. 600 mln. bedragen (in 1959 f. 520 mln.). De investeringen eisten in 1960 f. 7,94 mrd. tegen f. 6,10 mrd. in 1959, doch de kapitaaluitvoer van Overheid en bedrijfsleven (excl. banken) onttrok in het afgelopen jaar slechts f. 160 mln. aan de markt, in 1959 f. 990 mln. De overheidspolitiek, gevoerd als bewust

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

Bij een middelgrote fabriek van kapitaalgoederen voor de petrochemische industrie, gelegen in het Oosten des lands, wordt de positie aangeboden van

ASSISTENT

van de

ADMINISTRATIEVE LEIDING

Zijn werkzaamheden zullen onder meer omvatten:

het assisteren bij de verdere rationalisatie van de administratieve organisatie en het opstellen en invoeren van een budget-systeem.

Men zoekt een economisch doctorandus, een accountant of iemand met gelijkwaardige opleiding, bij voorkeur met enkele jaren praktijkervaring in de behandeling van administratieve en bedrijfseconomische problemen in een industrieel bedrijf.

Leeftijd minstens 30 jaar.

Salariëring in overeenstemming met de genoten opleiding en ervaring.

Hulp bij huisvesting kan worden geboden.

Sollicitatiebrieven in eigen handschrift met persoonlijke en zakelijke gegevens, nodig voor een eerste beoordeling, kunnen worden ingezonden onder nr. 60147 a en met vermelding van dit blad aan onderstaand adres.

TWENTS INSTITUUT VOOR BEDRIJFSPSYCHOLOGIE

Grundellaan 18, Hengelo (Ov.)

TIB

anticyclisch beleid, is de belangrijkste factor, die de wijp ongeveer in evenwicht heeft gehouden. De vraag van met name de Staat, heeft het buitenlandse netto aanbod geabsorbeerd en bovendien nog een deel van het binnenlandse aanbod. Daartoe onttrok de Overheid in 1960 f. 1,03 mrd. aan de markt tegen f. 1,04 mrd. in 1959. De door de Overheid op de kapitaalmarkt opgenomen middelen gingen de financieringsbehoeften van de eigen huishouding met niet minder dan f. 1 mrd. te boven. Dat de rente op de kapitaalmarkt vrij stabiel was met in het tweede halfjaar een lichte neiging tot dalen, bevestigt het evenwichtshandhavend karakter van de overheidspolitiek.

Voor 1961 wordt, aannemende dat de Overheid blijft voortgaan het buitenlandse aanbod op de kapitaalmarkt te absorberen, een lichte verkrapping verwacht, waaruit echter geen spanningen van betekenis zullen voortvloeien.

Van het bedrijfsnieuws vermelden wij slechts, dat Unilever met een gestegen omzet, een lagere winst en hoger dividend een voor alle partijen (werknemers, consumenten en kapitaalverschaffers) een wel ideale situatie heeft bereikt.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	H. & L. 1961	17 febr. 1961	24 febr. 1961
Algemeen	395	439 — 391	435	439
Intern. concerns	564	627 — 555	621	624
Industrie	329	371 — 331	362	371
Scheepvaart	176	207 — 177	201	207
Banken	220	236 — 218	235	232
Handel enz.	149	167 — 150	162	167

Bron: A.N.P. - C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960	17 febr. 1961	24 febr. 1961
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 144,50	f. 146,40
Philips G.B.	1.183 ^{3/4}	1.210	1.226 ^{1/2}
Unilever	785	890	869 ^{1/2}
Hoogovens, n.r.c.	789	900	899
A.K.U.	486 ^{1/2}	532 ^{1/2}	548 ^{1/2}
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.175	1.200
Zwanenberg-Organon	870	954	974 ^{1/2}
Rotterd. Droogdok	467	523	523
Robeco	f. 237	f. 250,50	f. 253,50
Amsterd. Bank	392	384 ^{1/2}	377 ^{1/2}
New York. Dow Jones Industrials	616	652	656
Rentestand. Langl. staatsobl. a)	4,20	4,13	4,10
Aand.: internationalen a)	2,80		2,50
lokale a)	3,38		3,22
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	1 ^{1/16} -1 ^{1/8}	1 ^{1/16}

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

thans weekblad

waarmee dit speciaal op de particuliere belegger ingesteld tijdschrift zeer aan actualiteit wint. Publiceert 1x per 14 dagen de koersen van incourante fondsen, verstrekt door de Nederl. Credietbank N.V. Abonnementen (per jaar f19,—; per kwartaal f 5,50) kunnen elk kwartaal ingaan en dienen te worden opgegeven bij de Administratie van 'Bel-Bel', Postbus 42, Schiedam.

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau zijn de advertentiekolommen van „Economisch-Statistische Berichten” het aangewezen medium:

1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van stafpersoneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.

Bij vooraanstaande: BELEGINGSORGANISATIE vaccert de functie van MEDE-DIRECTEUR

Uitsluitend zij die beschikken over grote ervaring met financiële en economische research en met het beheer van een groot effectenvermogen komen voor deze functie in aanmerking. Ook degenen die reeds een verantwoordelijke positie op dit gebied bekleeden worden uitgenodigd te solliciteren.

Brieven onder nr. E.-S.B. 15-1, Postbus 42, Schiedam.

PRODUKTIE-INDEXCIJFERS ¹⁾
(1953 = 100) ²⁾

Omschrijving	Jaar-gemiddelden		juli 1960	aug. 1960	sept. 1960	okt. 1960	nov. 1960	dec. 1960
	1958	1959						
Aantal arbeidsdagen ³⁾ ..	23½	23½	23½	25	24	23½	24	23½
Algemene indexcijfers van de nijverheid ⁴⁾ :								
Algemene produktie-index	126	138	151	151	161	165	164	161
Idem, gecorrigeerd voor seizoen en lengte van de maand ⁵⁾			157	152	155	158	157	162
Indexcijfers per bedrijfsklasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	114	122	136	135	140	134	124	120
Chemische nijverheid (excl. aardolieprodukten)	136	145	149	143	156	155	150	
Leder- en rubbernijverheid	120	137	130	124	158	157	159	151
Mijnbouw	110	113	123	123	126	133	137	129
Metaalnijverheid	138	164	201		199			
Papierindustrie	129	144	134	133	180	163	169	177
Textielnijverheid	108	112	103	122	125	122	125	
Gas, elektriciteit en water	141	151	143	152	161	174	182	191
Voedings- en genotmiddelenindustrie ..	118	120	126	128	134	149	146	

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ De wegingscijfers hebben betrekking op 1949.

³⁾ Onder arbeidsdagen, worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de zondagen, nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartsdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdagen zijn als halve dagen geteld.

⁴⁾ Exclusief bouwnijverheid.

⁵⁾ Zie voor de berekeningswijze Statistische en econometrische onderzoeken, 4de kwartaal 1958.

De Directie Tuinbouw van het Ministerie van Landbouw en Visserij, 1e v. d. Boschstraat 4, Den Haag, vraagt voor haar afdeling Tuinbouw-Economische en Vestigingsaangelegenheden een:

PLANOLOG

Deze functionaris zal zich bezig dienen te houden met de vraagstukken rond de tuinbouwvestiging. Academische opleiding vereist, drs. Economie of Landbouwkundig Ingenieur met economische scholing of ervaring. Kennis en ervaring met planologie en tuinbouw strekken tot aanbeveling. Leeftijd 30-45 jaar. Salariëring in het rangenstelsel van wetenschappelijk ambtenaar/ingenieur. Eigenhandig geschreven sollicitaties onder no. 5511/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het Bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het organisatiebureau van de economische directie der gemeenteziekenhuizen kan wegens uitbreiding van de werkzaamheden een

organisatiemedewerker

worden geplaatst, die zal worden belast met het zelfstandig verrichten van organisatie-onderzoeken in de diverse sectoren der gemeenteziekenhuizen.

Voor de vervulling van deze functie, welke een grote mate van tact vereist in de omgang met velerlei functionarissen, gaan de gedachten uit naar een jong econ.drs. of een middelbaar gevormde bedrijfseconoom met ervaring in organisatiewerkzaamheden.

Benoeming zal plaatsvinden - afhankelijk van opleiding en ervaring - in de rang van: commies : salarisgr. f 5.797,- - f 7.917,- of hoofdcommies: salarisgr. f 7.947,- - f 10.317,-. In genoemde bedragen is de huurcompensatie ad 2½% met een minimum van f 17,40 niet begrepen.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk. De Verplaatsingskostenregeling is van toepassing.

Eigenhandig geschreven uitvoerige sollicitatiebrieven te richten tot de chef van het bureau Personeelsvoorziening, kamer 331, stadhuis, Rotterdam, binnen 14 dagen onder no. 89.

NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

Bij de Afdeling Algemene Economische Zaken van de Dienst van Economische Zaken te Hollandia wordt gevraagd:

een ECONOOM of JURIST

die zal worden belast met de leiding van het Bureau Handel van deze afdeling. Zijn werkzaamheden zullen vnl. betrekking hebben op marketing, in- en uitvoerzaken, prijsbeheersing, bedrijfsreglementering en handelsvoorlichting.

Kandidaten, die beschikken over een behoorlijke kennis op dit gebied, ondersteund door praktische ervaring, genieten de voorkeur. Kennis van economische ontwikkelingsvraagstukken in onderontwikkelde gebieden strekt tot aanbeveling.

Salariëring, afhankelijk van opleiding en ervaring, tot max. f 1.815,- p.m., vermeerderd met een duurtoeslag (gehuwden 17½%, ongehuwden 5%) en een kindertoelage ad 10% per kind per maand, tot 2½ jr., en max. f 100,- per kind per maand. Tegemoetkoming in de uitrustingskosten: gehuwden f 3.000,-, ongehuwden f 2.000,-.

Dienstverband: kortverbandovereenkomst voor drie jaar met na afloop daarvan belastingvrije uitkering van een kortverbandtoelage ad 25% der totale genoten bezoldiging, vermeerderd met een bonus ad driemaal de laatsgenoten bezoldiging. Uitzending in vaste pensioengerechtigde dienst, met aanspraak op periodiek buitenslands verlof is eveneens mogelijk.

Uitvoerige schriftelijke sollicitaties met opgave referenties te richten tot de Ald. Pers. Zaken van de Directie Financiële en Economische Zaken, voor Nederlands-Nieuw-Guinea, Plein no. 1, Den Haag.

Internationale handelsorganisatie

met hoofdkantoor in Amsterdam,
vraagt ter assistentie van de Directie:

JONG ECONOMOOM

o.m. voor de zelfstandige behandeling van de statistiek en van de documentatie, literatuur-onderzoek, de interpretatie en uitwisseling van marktanalytische en andere gegevens tussen de diverse vestigingen, het schrijven en mondeling toelichten van rapporten en bulletins, e.d.

Nadat de aangestelde functionaris in deze materie is ingewerkt zullen hem nog andere taken worden toebedeeld, zodat hier sprake is van een functie met goede perspectieven.

Gezien het internationale karakter van het werk is kennis van de moderne talen (in ieder geval mondeling) onontbeerlijk.

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties, welke met discretie zullen worden behandeld, worden ingewacht onder no. 6800 bij het

Psychologisch Adviesbureau Dr J. Slikboer,
Gedempte Oude Gracht 90, Haarlem.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

Economist,

preferably with experience in oil, for research and advisory services in Europe. Salary open. Please submit full résumé to

H. J. Frank, 9 rue Chanez, Paris 16e.

ADVERTEREN

kost geld

★

NIET adverteren

kost veel
meer geld

!

Naamloze Vennootschap

MOTORENFABRIEK PLUVIER N.V.

— gevestigd te Rotterdam —

UITGIFTE VAN

NOMINAAL F. 1.500.000.—

aandelen aan toonder of op naam in stukken van nominaal f. 1.000.- voor de helft delende in de resultaten van het boekjaar 1960/61 en ten volle in die van volgende boekjaren

TEGEN DE KOERS VAN 100%

De inschrijving op bovengenoemde aandelen wordt uitsluitend opengesteld voor houders van claims van de thans uitstaande aandelen op

WOENSDAG 8 MAART 1961

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur ten kantore van

de heren **R. MEES & ZONEN**
te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE

de **AMSTERDAMSCH E BANK N.V.**
te AMSTERDAM, ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE

de heren **BEELS & CO. - DE CLERCQ & BOON HARTSINCK**
te AMSTERDAM

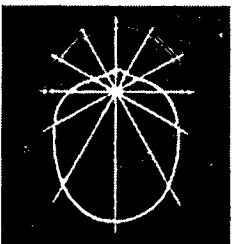
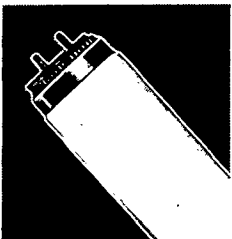
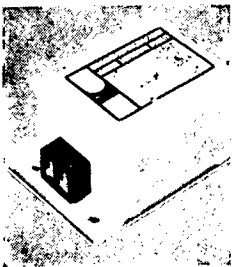
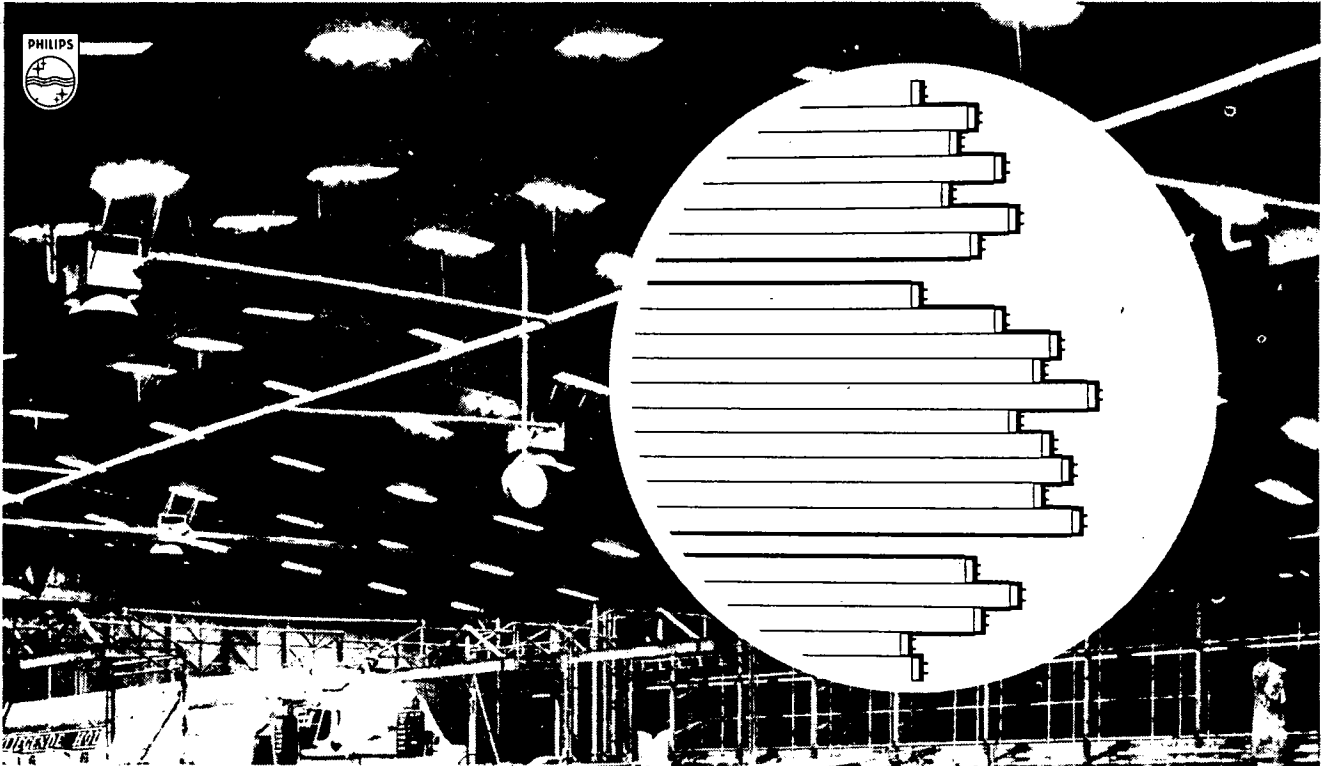
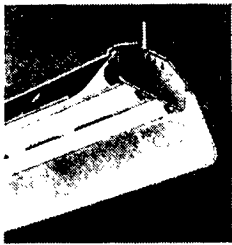
op de voorwaarden van het prospectus dd. 24 februari 1961.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, benevens, tot een beperkt aantal, exemplaren van het laatste jaarverslag en de statuten, zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

R. MEES & ZONEN

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

Rotterdam,
Amsterdam, 24 februari 1961

Groepsvervangning ook voor uw bedrijf...

Groepsvervangning heeft vele voordelen. Met het verstrijken van de levensduur van de 'TL' installatie wordt de uitval steeds omvangrijker. Het incidenteel vervangen betekent niet alleen steeds terugkerende werkzaamheden (en kosten), maar ook vaak het onderbreken van het arbeidsproces. Bij gelijktijdige vervanging van de 'TL' installatie is men verzekerd van een optimale lichtopbrengst over de gehele linie, grote bedrijfszekerheid en lage stroomkosten. Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door Philips Nederland n.v. - Eindhoven.

PHILIPS VOOR LICHT

GLOEILAMPEN - 'TL' FLUORESCENTIELAMPEN - ARMATUREN - NEON

Friesland kunt u bouwen

„De reeds lang in Friesland gevestigde industrieën, grotendeels gebaseerd op agrarische grondstoffen of op de behoefte van de streek, hebben het bewijs geleverd, dat ook in deze provincie het klimaat gunstig is voor industrialisatie. En de belangstelling is er, zowel bij de bevolking als bij de autoriteiten.“

*Ir. J. B. Ritzema van Ikema,
directeur Coöp. Condens-
fabriek „Friesland“*

Als u denkt

over een nieuwe vestiging, denk dan aan Friesland!

Dit zijn de 11 kernen:

Bergum • Dokkum • Drachten • Harlingen • Heerenveen • Kootstertille (gem. Achtkarspelen) • Leeuwarden • Lemmer • Oosterwolde • Sneek • Wolvega.

Inlichtingen worden u verstrekt door:

de Industrialisatie-raad der Friese Kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. (05100) 28144 - 28145.

CENTRAAL
CB.
BEHEER

CENTRAAL BEHEER

**ONDERLINGE
VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN**

WET - RISICO

Bedrijfs-w.a.-verzekering.
Motorrijtuigverzekering: w.a.-dekking voor
alle motorrijtuigen f. 500.000.- per gebeurtenis.
Ongevallenverzekering voor inzittenden van
personenauto's.

BRAND - RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering voor
industriële en andere objecten. Belangrijke
besparingen op de premie. Verzekerd bedrag
2,2 miljard gulden.

MOLEST - RISICO

Molestverzekering: ingeschreven bedrag
8,3 miljard gulden.
Stormverzekering: verzekerd bedrag
1,1 miljard gulden.

VERVOER - RISICO

Transportverzekering van goederenzendingen
in binnen- en buitenland.

PENSIOEN - RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invalidi-
teitsverzekering van werknemers. Verzekerd
bedrag 1,5 miljard gulden.
Belegd vermogen 315 miljoen gulden.

CENTRAAL
CB.
BEHEER

**BOS EN LOMMERPLANTSOEN 1
AMSTERDAM - WEST
TEL. 134971 - POSTBUS 8400**

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTÉ
„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELO - HAARLEM

EERSTE NEDERLANDSCHE

- PENSIOEN REGELINGEN
- RISICO - HERVERZEKERING VAN PENSIOENFONDSEN

HOOFDKANTOOR
JOHAN DE WITTLAAN 50
's-GRAVENHAGE
TEL. (070) 51.43.51
POSTADRES: POSTBUS 8

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

TECHNISCHE HOGESCHOOL TE EINDHOVEN

Bij de afdeling der Algemene Wetenschappen (groep Bedrijfskunde) van de Technische Hogeschool te Eindhoven kan ter uitbreiding van de staf van de hoogleraar in de organisatieleer worden geplaatst

een (JONG) ACADEMICUS (V 595)

(ingenieur of bedrijfseconoom) met enige ervaring in of belangstelling voor bedrijfsorganisatie.

Zijn werkzaamheden zullen liggen op het terrein van onderwijs in en onderzoek naar de interne organisatie van het industriële bedrijf.

Aanstelling zal geschieden in een der rangen van het wetenschappelijk ambtenarenstelsel; bruto inkomen van \pm f. 9.000,— tot f. 16.000,—, afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Schriftelijke sollicitaties, onder vermelding van het bij de vacature vermelde V-nummer, te richten aan het hoofd van de centrale personeelsdienst van de Technische Hogeschool, Insulindelaan 2 te Eindhoven.